Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

PRÆSTEHISTORISKE SAMLINGER

UDGIVET AF

SELSKABET FOR DANMARKS PRÆSTEHISTORIE

REDIGERET AF

AAGE DAHL

SOGNEPRÆST I EGEN

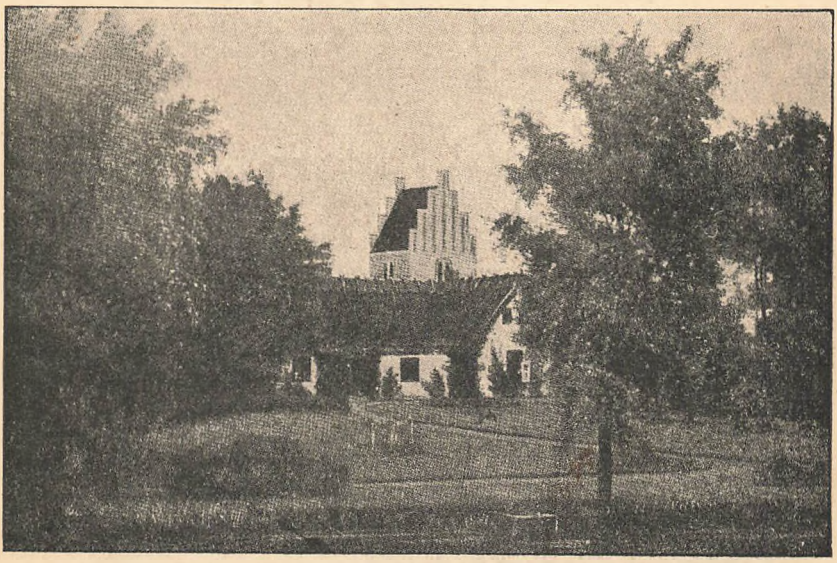

4. HEFTE

I HOVEDKOMMISSION HOS O. LOHSE
KØBENHAVN 1930

„Selskabet for Danmarks Præstehistorie".

Bestyrelsen:

Sognepræst P. Severinsen, Bringstrup, Ringsted, Formand.
Pastor Paul Nedergaard, Gl. Kongevej 80, København V.
Sognepræst Aage Dahl, Guderup, Als, Redaktør.
Stud. theol. O. Gammeltoft-Hansen, Valdemarsgade 47, Kbh. V. Sekretær.
Sognepræst Theodor Leth, Søborg, København.

Forlagsboghandler O. Lohse, Bernstorffsgade 21, Kbh. V., er Selskabets Kasserer.

Medlemsbidraget er 5 Kr. om Aaret, for hvilket Medlemmerne modtager Aarbogen »Præstehistoriske Samlinger« gratis.

Medlemmerne.

Afgang og Tilgang.

Ved stud. theol. *O. Gammeltoft-Hansen,* København.

Ved Nytaar 1930 havde Selskabet for Danmarks Præstehistorie 352 Medlemmer (Medlemsfortegnelsen findes trykt i »Præstehistoriske Samlinger« Hæfte II, som udkom December 1929).

I Aarets Løb er følgende Medlemmer *udmeldte:*

Amnitzbøll, Pastor em., Kbhvn. †
Ingerslev, Valgmghpr., Odense. †
Wegener, Biskop. †
Baden, Sp., Hvilsted.
Fibiger, Sp., Eliask., Kbhvn.
Holdt, St. theol., Kbhvn.
Krarup, Sp., Tjustrup.
Søe, Pr. i Shanghaj.
Wiberg, Sp. i Sengeløse.

I Aarets Løb er følgende *indmeldte* som Medlemmer:

Aastrup, Sp., Husby.
Asschenfeldt-Hansen, Past. emer., Langaa.
Balslev, Sp., Sorø.
Bang, Rkp., Sønderborg.
Barfoed, P., Redaktionssekretær, Østerbrog. 140, Kbhvn.
Bennike, Sp., Skjold.
Bjørnbak, Sp., Laurbjerg.
Blang, Provst, Pedersker.
Brix, Redaktionssekretær, Holbæk.
Brummerstedt-Hansen, Overassistent, Holte.
Busch, Rejsepr., Gentofte.
Bützou, O., Bankier, Høyrupsallé 20, Hellerup.
Bützou-Rohde, Im., Forretningsfører, Ny Toldbodg. 25, Kbhvn.
Christensen, Fru Grosserer, H. Rungsg. 8, Kbhvn.
Clausen, Overdyrlæge, Skive.
Clausen-Bagge, Frimghpr., Ringkøbing.
Eggert, Sp., Nybøl.
Ellebjerg, Kkp. Humble.
Engelstoft, Red., Mariendalsvej 72, Kbhvn.
Erichsen, Sp., Nørbæk.
Fejlberg, Gartner, Tystofte.
Frøkjær, Sp., Nyker.
Graabæk, st. theol., Ehlers Kol., Kbhvn.
Grøn, Pr. Marie Allé 41, Kbhvn.
Göteborg Stadsbibliotek.
Hansen, A., Valgmpr., Rønne.
Hansen, N. C., Sp., Bodilsker.
Harboe, E., Amtsfuldmægtig, cand jur., Fr. Allé 54.
Harboe, H., Sp., Munkebjergby.
Helms, Hjpr., Terslev.
Holm, Fr. Eilschou, st. theol., Sølerød.
Holm, J. Eilschou, Kkp., Fredensborg.
Holme, Sp., Melby.
Honoré, Pr., Sigvald Olsensg. 2, Kbhvn.
Ingerslev, Sp., Skarrild.

INDLEDNING

1911 offentliggjorde jeg i „Kirkehistoriske Samlinger" (5te Række, Bind VI) en større Afhandling: Missionærer og Præster i Diskobugten 1734—1910. Dette Arbejde blev Anledning til, at jeg i de følgende Aar beskæftigede mig mere og mere indgaaende med Grønlands Personalhistorie i videste Forstand og bl. a. gennemgik alle Præstegældenes Arkiver, hvilket blev mig muligt derved, at disse nu blev samlet paa de nyoprettede „Landsarkiver" i Godthaab og Godhavn. De ret omfattende Samlinger, jeg derved fik, udgør det væsentlige Grundlag for denne Fremstilling af hele Grønlands Præstehistorie.

Jeg har i det væsentligste fulgt de samme Principper som i „Missionærer og Præster i Diskobugten", idet Forholdene i Grønland er saa forskellige fra dem herhjemme, at den enkelte Præsts Person og Virksomhed først træder ret levende frem paa Baggrund af det Milieu, der omgav ham.

Men saa maa jeg begynde med en Redegørelse.

Det er fra flere Sider — bl. a. især i et Privatbrev fra Kirkehistorikeren, Provst *L. Koch* — bleven bebrejdet mig, at jeg er for haard i min Bedømmelse af Missionskollegiet („Collegium Danicum de cursu evangelii promovendo", oprettet 1714) med Hensyn til dettes Ledelse af Missionen i Grønland. Det fremhæves, at det idelig hæmmedes i sine Bestræbelser af Pengemangel og af Fortrædeligheder fra Handelsdirektionens Side, fremdeles ved Kancelliets Uvilje mod at skaffe hjemvendte Missionærer Embede i Danmark eller Norge og ved Mangel paa Tilgang af Missionæremner, men at det dog i det store og hele har afgjort Sagerne forstandigt og med en god Vilje, i de allerfleste Tilfælde endog efter de sagkyndige Raadgiveres Raad.

Jeg kan ikke ændre min Opfattelse af Missionskollegiets Ledelse af Missionen i Grønland. Det er min faste Overbevisning, at den har været mere hæmmende end fremmende for Missionsarbejdet. Og det for Størstedelen ved Kollegiets egen Skyld.

Til dette Resultat er jeg kommen ikke blot ad teoretisk Vej ved at gennemgaa Arkiverne i Grønland og studere de til Kollegiet hjemsendte Indberetninger i Rigsarkivet, men navnlig ved rent

Indledning.

praktisk at sætte mig ind i Forholdene, saaledes som disse har stillet sig deroppe i Landet selv. Det er jo en Selvfølge, at Kollegiets Virksomhed maa tage sig anderledes ud for Øjne, der kun ser de udsendte Ordrer, Beslutninger og Afgørelser med Forsikringerne om ikke at kunne handle anderledes — end for Øjne, der er i Stand til at se dem ført ud i Livet deroppe, de Hindringer, de der kunde møde, og de Resultater, de førte til. Kollegiet har i altfor høj Grad styret og *villet* styre efter Princippet: „vi alene vide." Det har i alt for ringe Grad rettet sig efter Missionærernes Fremstillinger og Forslag, lyttet til deres berettigede Ønsker og støttet dem i deres Virksomhed. For blot at nævne et Par Eksempler: næsten alle de dygtige, af Missionærerne samvittighedsfuldt uddannede Kateketer gik lange Tider igennem hurtig over i Handelens Tjeneste, fordi Kollegiet — trods utallige og gentagne indtrængende Henvendelser fra Missionærerne — ikke vilde give dem tidssvarende Kaar, som de kunde leve af.[1]) Og Missionen fik kun anden og tredie Rangs Kræfter. Ligeledes er det et Faktum, at adskillige — og det især af de dygtigste Missionærer, instar omnium Viceprovst *Sverdrup* — opgav Ævret og gik hjem, fordi de manglede Støtte fra Kollegiet i alle de vigtigste Sider af deres Virksomhed.

Og jeg kan kun delvis anerkende de ovenanførte Forsvarsgrunde for Kollegiet. Vel er det sandt, at dette var i stadig Pengemangel, men det gjorde heller ingen virkelig energiske Forsøg paa at faa dette Forhold ændret, hverken overfor Staten eller overfor Handelsdirektionen, ligesom det ej heller ved Offentliggørelse af Missionsberetninger o. lign. gjorde nogetsomhelst Forsøg paa at faa privat Støtte for Missionen hos Menighederne i Danmark og Norge, noget, der næppe vilde være faldet vanskeligt, at dømme efter de ret hyppige testamentariske o. a. Gaver, der trods Kollegiets ophøjede Tavshed skænkedes til Missionen (jfr. Provst Koch: Den danske Mission i Grønland, Kh. Sml. 5 Rk. V Bind, Pag. 484; min ovennævnte Afhandl. Pag. 330 o. a. St.). Senere stillede Kollegiet sig jo endog stejlt afvisende overfor Missionsselskabet, der var mere end villigt til at træde hjælpende til. Det er sandt, at det vel ikke var i Tidens Aand at lade private hjælpe med ved en Statsmission, men Styrelsen af en saadan maa dog være saa frisindet og lidet snæversynet, at det, naar de ordinære Kilder tilstoppes, maa søge nye. At dette ikke er en helt umulig Tanke, viser *Fabricius'* Forslag om at søge Tilladelse til Optagelse af en Kollekt, da Missionens Midler indskrænkedes til det halve i 1791 (Koch: Pag. 484—85).

Det er ogsaa rigtigt, at Kollegiet hæmmedes af Fortrædelig-

[1]) Og det hele, det drejede sig om, vilde være en Sum paa nogle faa Hundrede Rigsdaler. Men det, der stod bagved, var sikkert, at Kollegiet var bange for den idelig — med Urette — fremsatte Beskyldning: at Missionen forvænnede Grønlænderne med dansk Kost.

heder fra Handelsdirektionens Side, men her bærer det næsten helt selv Skylden, idet det altfor let bøjede sig for Direktionen og endog i mange Tilfælde blindt hen gik dennes Ærinde (se f. Eks. „Miss. og Præster" Pag. 87). Derimod giver det ikke noget helt rigtigt Billede af Sagernes Stilling, naar Provst Koch i sin Afhandling Pag. 462—63 siger, at „det var Handelens Inspektører, der raadede for, hvorledes de Befalinger, der kom til Grønland, skulde udføres." Med Inspektørstillingens Oprettelse 1782 var Missionens egentlige Trængselstid forbi. Naar undtages den første Inspektør i Sydgrønland, der var et sandt Kors saavel for Missionen som for Handelens Funktionærer[1]), var i det hele taget de første Inspektører Missionen venligsindede. Dette var især i høj Grad Tilfældet i Nordgrønland, hvad jeg ikke her skal komme ind paa, men senere søge Lejlighed til at paavise. Indledning.

Kollegiets Energi i at forsvare sine undergivne var langtfra altid lige stor. Man se f. Eks. Stykket: Købmand og Missionær i Kh. Sml. 5 Rk. VI, Pag. 313—19. Det samme gælder tildels om dets Iver for at skaffe de hjemsendte Missionærer Embede. Ofte lod de sig her nøje med blot at give en Anbefaling. Egentlig Mangel paa Tilgang af Alumner — Missionselever — har Kollegiet vel næppe haft, undtagen i enkelte kortere Perioder, f. Eks. Krigsaarene i Begyndelsen af forrige Aarhundrede, men da stod jo alt stille angaaende Grønland. Saaledes var Tilbudene i Slutningen af det attende Aarhundrede snarest meget rigelige, men man var ofte meget uheldig i Valget af de antagne, se Koch, Pag. 466.[2]) Dog,

[1]) Miss. *Heide* ved Holsteinsborg udtaler sig saaledes om ham: »Det er ganske umueligt, at Directionen fuldkommen kan forestille sig Forfatningen her i Syeden, thi Inspektør *Olrik* indklæder uden al Tvivl sine hiemsendte Rapporter i saadan Dragt, som giver dem en sandsynlig Tilforladelighed. Hans undergivne Betientere (ɔ: Handelens Funktionærer) er underkuede som Maddikker. De tør aldrig bevidne, mindre oplyse Sagerne, Præsterne er alene tilbage, og dem haaner han og søger ved alle Leyligheder at sværte, æreskiænde, for derved at forringe deres Vidnesbyrd.«

Heide er ikke ene om at klage. *Hveysell* ved Sukkertoppen og *Meyer* ved Frederikshaab skriver ganske i samme Mening. Og at Handelens Funktionærer i ikke mindre Grad har følt sig generet af hans tyranniske og vilkaarlige Regimente, fremgaar klart af en Ytring af den gamle Købmand *Carl Dalager*, der dog forsaavidt er et uvildigt Vidne, som han opholdt sig i det andet Inspektorat; han omtaler nemlig Inspektør Olrik som »en desparat Mand, der rystede omkring med de arme Betientere som var de Brikker i en Gnav-Pose«.

[2]) En Kandidat *Schultz* (se Wibergs Præstehist. II, Pag. 383) ansøger om at blive fri for at gaa til Grønland, efter at have været Alumnus et Aar. Han fremsætter en lang Forklaring om sine mange Betænkeligheder ved at gaa ud til »en Nation, som endnu er i Udvikling« — han er liden af Vækst, en stor kunde bedre gøre Fyldest; desuden er han halt etc. — altsammen Bagsnak; det skulde han have betænkt før — og Kollegiet da ogsaa. Men Humlen kommer tilsidst en passant: han har nu faaet et stort Laud. baade til Attestats og Dimiss. — venter sig vel derfor hurtig Emploi i Danmark. Efter de Oplysninger, Wiberg giver om ham, maa man lykønske Grønland til at være bleven fri for ham.

Indledning. selvom det havde knebet med Tilgang af Theologer, kunde og burde Kollegiet have søgt andre Udveje. En saadan var allerede forsøgt, og med Held. Det var vel nok endnu for tidlig at begynde med indfødte Præster, dertil stod Grønlænderne til langt ned i Tiden for langt tilbage i aandelig og kristelig Udvikling, men i 1764 var *Bertel Laersen,* et dansk Vajsenhusbarn, mangeaarig Kateket i Grønland, bleven ordineret og virkede i 18 Aar som en af de nidkæreste Præster og Missionærer, Grønland har ejet. Hvis Kollegiet med Varsomhed var gaaet videre ad den saaledes anviste Vej[1]), vilde den grønlandske Kirke nu være naaet videre i kristelig Udvikling, end den er. —

Det mest kildne Punkt at svare paa i Missionskollegiets Forhold er dette: at det i de allerfleste Tilfælde fulgte sine sagkyndige Raadgivere. For det kan der dog vel ikke være noget at indvende imod? Jo, det var ofte netop Ulykken. Kollegiet gik mange Gange mere efter Konsulenternes *Erindring* om Grønland og Missionen, som det var i deres Tid — maaske for mange, mange Aar siden — end efter Missionærernes Fremstilling af de til enhver Tid faktiske, nuværende Forhold. Dette var i høj Grad Tilfældet i de senere Aar af *Poul Egedes* Tid. Denne forlod Grønland i 1740, men vedblev at være ene raadgivende til sin Død 1788. Men netop i dette Tidsrum havde Missionen sin største Fremgang — ligesom ogsaa Handelen udviklede sig og fæstnede sig i Praksis, som Poul Egede ikke kendte af Selvsyn. Men han vedblev at se Forholdene under den Synsvinkel, der havde været den rette og gældende, mens han selv stod i Arbejdet. Og overfor dette Syn paa Forholdene kunde ikke engang Viceprovstens Indstillinger og Forslag altid finde Gehør — eller de bremsedes deraf paa mange Punkter. — Det samme var tildels Tilfældet med Egedes Efterfølger, Fabricius, der kun kendte Grønland og Missionen fra sit Ophold i Landet 1768—73, men var Konsulent fra 1787 til 1822 — efter oven i Købet altsaa at have været uden Kontakt med Forholdene i en Aarrække. Han var vel mere vidtskuende og friere i sit Syn paa nyere Foreteelser end Poul Egede, men dog langtfra nok. Dette er saa naturligt, at det ikke i mindste Maade forringer de to Mæds Betydning for Grønlands Kirke; den skal jeg være den sidste til at undervurdere. Det vilde have været mere at undres over, om

[1]) Der tænktes ofte derpaa. Kateket *Rachlev* ved Godthaab foresloges ordineret bl. a. af Poul Egede (se Koch: Den danske Miss. i Grønl, Pag. 477). — Den dygtige Kateket *Jens Pedersen Mørk* ved Claushavn (se »Miss. og Præster«, Pag. 18) skulde ligeledes engang have været ordineret. 9/7 1745 ansøger han selv Kollegiet om Tilladelse til »at studere her i Landet (ɔ: Grønland)« for at blive duelig til Missionær. Det ses i et Brev fra Miss. *Welling* (se »Miss. og Præster«, Pag. 11) at han i 1746 har faaet denne Tilladelse, og han selv melder 23/6 51, at han »ved gode Bøgers Læsning stræber at gøre sig habil til Prædike-Embedet«. Og 8/7 51 afgiver *Hans Egede* Erklæring om »*Jens Pedersen,* som skulde være Missionær«. Af hvilken Grund det opgaves er nu ikke til at oplyse.

de to gamle Mænd havde kunnet se bort fra deres egne Indtryk fra Grønland, fulgt Fremskridtene deroppe og set de deraf flydende Behov i deres fulde Udstrækning[1]). Paa den anden Side er ogsaa det her udviklede noget, som ikke kan ses saa klart i Arkiverne hjemme som ved at sætte sig ind i Forholdene, som de faktisk var i Grønland. Sikkert er det, at ved dette Forhold led Missionen deroppe i Landet ofte meget og hæmmedes dens Fremgang ofte.

Af ovennævnte Grunde kan jeg ikke ændre mit Syn paa Missionskollegiets Ledelse i nogen Maade. Og om Tonen i min Fremstilling maaske undertiden er bleven lidt bitter, da er det fordi jeg tænker paa, hvor vidt fremme den grønlandske Kirke forlængst kunde have været, hvis dens Ledelse altid havde forstaaet dens Krav bedre og været mere paa Højde med dens Tarv til enhver Tid. —

Idet jeg derefter gaar over til selve Emnet, skal jeg bemærke, at med Hensyn til den beboede Vestkysts Yderpunkter, Upernivik-Ũmánaq i Nord og Julianehaab i Syd, gælder det i endnu højere Grad end i „Missionærer og Præster i Diskobugten", at jeg har været henvist til Arkivalier i Grønland som væsentlige Kilder, idet der næsten intet trykt, som har kunnet komme i Betragtning, foreligger for disses Distrikters Vedkommende. Poul Egede nævner dem kun rent forbigaaende i sin Journal, og Fenger nævner dem slet ikke, fordi hans Fremstilling ikke naar saa langt som til deres Inddragelse under Kolonisationen. En god Erstatning har jeg haft i Inspektoratsarkiverne, hvor jeg har fundet mange Oplysninger af Værdi. Jeg har derigennem i højere Grad her end i „Missionærer og Præster i Diskobugten" kunnet medtage adskilligt, som kan tjene til at illustrere de ydre Kaar og Forhold, hvorunder især de første Missionærer levede og virkede — og som maaske kan bidrage til at skaffe det Arbejde, de har gjort, den Respekt, som det saa længe med største Uret har savnet. Jeg skylder Pastor *Harald Mortensen* ved Godhavn en Tak for den Beredvillighed, hvormed han har hjulpet mig med Udskrifter fra Inspektoratsarkivet i Godhavn.

[1]) Her skal blot bemærkes, at Kollegiets Sekretær, Kancelliraad *Chr. Fr. Ursin*, i en Erklæring angaaende Poul Egedes Betænkning over Provsteordningen i Grønland 1773 rentud siger, at han (Egede) nu ikke længere kan betragte Grønland med samme Øjne, som da Missionen først blev anlagt.

Upernivik.

I. MISSIONÆRER OG PRÆSTER I UPERNIVIK

Uperniviks Kolonidistrikt og Præstegæld er det nordligste i Vestgrønland og bestaar af Kyststrækningen fra ca. 72 til over 74 Gr. n. Br. Den nu over 1000 Mennesker store Befolkning[1]) bor her spredt paa en Mængde større og mindre Bopladser i Skærgaarden ud mod Baffinsbugten. Livsbetingelserne er eskimoisk set gode, idet Havet er rigt paa Sæl og Isbjørn og Landet paa Rensdyr. Derfor varede det heller ikke saa længe, før „Handelens" Opmærksomhed henledtes paa dette Distrikt.

Kolonien Uperniviks ældste Historie var længe indhyllet i Dunkelhed. Missionær *Østergaard* (se nedenfor Nr. 3) meddeler et „Sagn", som gaar ud paa, at Købmand *Christopher Carl Dalager*[2]) ca. 1750 „skal være kommen til Upernivik og anlagt en Koloni Østen for Anlæget Prøven" (ca. 9 Mil syd for Koloniens nuværende Plads). Om der laa noget reelt til Grund herfor, vidste man ikke. Der var noget, der kunde tyde paa det, thi Dalager meddeler selv i 1788[3]), at han „haver etablered og forre staaed adskillige af Hans Kgl. Mayestets Colonier og Anlæg her i Landet i en Tiid, som nærmer sig til en halv Sæculum" (han kom til Landet 1745) — medens han ellers sædvanligvis kun nævnes som Anlægger af Logen Ritenbenk og Hvalfangeranlæget Klokkerhuk eller Arveprinsens Eiland. Og *Rink* meddeler (Nordgrønland II, Pag. 196), at den oprindelige Koloni først stod paa Fastlandet sydfor Prøven indenfor det nuværende Udsted Sdr. Upernivik, det sydligste i Distriktet. Poul Egedes Efterretninger om Upernivik er som sædvanlig unøjagtige og desuden i sig selv modstridende. Han siger først (Journ. Pag. 239) for Aaret 1771: „Paa 73 Grad er i dette Aar anlagt en Kolonie paa Øen Upernivik — — —. Aaret efter er en ordineret Præst og national Kateket sendt derhen." Men siden (Pag. 249) for Aaret 1778: „I dette Foraar blev et tilhugget Tømmerhuus bortsendt til en Kolonie paa 73 Grad nord. Brede. Stedet har beholdt sit gamle Navn Upernivik. Følgende Aar blev den

[1]) 1771 talte Befolkningen 380 Personer, fordelt i 66 Familier; endnu 1850 var Befolkningsantallet kun 450.

[2]) F. Rødby $^{8}/_{4}$ 1726, † $^{1}/_{1}$ 1799 v. Logen Arveprinsens Eiland i Diskobugten.

[3]) I Skrivelse til Inspektoratet om eventuel Pension til sin Familie.

første ordinerede Missionær udsendt derhen." Det er nu ganske sikkert, at hans første Meddelelse er unøjagtig, hvad Præsten og Kateketen angaar, thi der kom — som den anden Meddelelse ganske rigtig har — først Missionær til Upernivik i 1779. Derimod stemmer Aarstallet det første Sted med Rinks Opgivelse, at Upernivik blev anlagt 1771 som et foreløbigt Forsøg, der besejledes fra Godhavn.[1]) Og Østergaard meddeler, at det oprettedes af Købmand *Andreas Bruun*[2]), som virkede der i nogle Aar. Upernivik.

Andet og mere end disse tildels modstridende Meddelelser vidste man længe ikke om Upernivik's Anlæggelse og første Tid. Men i 1920 fandt jeg i Universitetsbiblioteket i Oslo blandt dettes faatallige Groenlandica et lille Hefte, som gav fuld Oplysning. Det var intet mindre end selve Grundlæggerens Dagbog fra Nyanlæggets første Tid. Allerede 1768 havde Handelsdirektionen besluttet at „consentere i Kiøbmand C. C. Dalagers Project at opsøge længere om de Nord et beqvemt Stæd for der at opsætte en nye Colonie," og Aaret efter gik Dalagers Assistent Andreas Bruun 30te Juni fra Ritenbenk med Koloniskibet nordefter, ankom 5te Juli „til den anden af de største og sydligste Øer (ɔ: Sdr. Upernivikø) af de saakaldte Frauen Eylands, ungefær 8 Miile Nord for Swartenhuk", og undersøgte herfra Omegnen for at finde „en beqvem Plads at sætte Coloniet paa." En saadan fandtes ved „Ekalume" (ɔ: Lakseleven) paa Fastlandet, og her opførtes da „det afbundne Vaan-Huus" og senere 3 Huse af Sten og Tørv til Bryggers, Bødkeri og Spækhus.

Det nye Etablissement døbtes med det stolte Navn „Colonie-Rosenkrantz". Men dets Levetid blev saare kort. Da nemlig Distriktets Indbyggere alle boede nordenfor Stedet, blev Bruun hurtig klar over, at den endelige Koloni ikke kunde ligge her, hvorfor han allerede samme Efteraar gik paa Rekognosceringstogt nordefter og traf „omtrent 16 Miile Norden for Ekalume..... imellem mange andre een stor Øe, kaldet Opernavik." Da her fandtes god Havn, rigeligt Vand samt Tørv og Ler, og da „den meeste Deel af disse Høyders Grønlændere opholder sig nogenledes i Nærværelsen, baade Sommer og Winter," valgtes Øen med det samme til endelig Koloniplads og har siden stedse beholdt sit grønlandske Navn, der betyder „Sommerplads". Aaret efter afløstes Bruun af Dalager selv, men vendte 1771 tilbage og flyttede Kolonien til den nye Plads, hvor der 8de Aug. 1772 holdtes Rejsegilde: „Festmaaltid, Kanonskud og Betragtninger over Coloniets haabefulde Fremtid." Bruun udnævntes til Købmand og blev der som saadan til 1775. Det første Kolonisted nedlagdes, men figurerer endnu 1785 paa enkelte Kort under Navn af „Recognoscerings-Hytten".

[1]) Stauning (Kort Beskriv. ov. Grønland, Viborg 1775) kender ikke Upernivik, men nævner Ũmánaq som den nordligste Koloni.

[2]) F. rimeligvis i Kristiania 1737, † 1788 som Ekvipageforvalter i København.

Upernivik.

I Provst Sverdrups Visitatsinstruks er der optaget en Bestemmelse om, at han skulde tilse Upernivik i det tredje Aar af sine Visitatsrejser. Men der var endnu ingen Mission oprettet. $^{18}/_{7}$ 1775 skriver Sverdrup, at Upernivik aldrig har været besøgt af nogen Missionær, og at det er umuligt for Ūmánaqs Præst at tage sig af det — hvad Kollegiet har ment, at han kunde. Derimod anbefaler han meget kraftigt en Missions Anlæggelse, „hvad Stedet efter Beretningerne ey er u-bequemt til.“[1]) I Overensstemmelse med sin Instruks kom Sverdrup $^{26}/_{6}$ 1776 til Egedesminde for der at gaa ombord paa det Skib, der skulde til Upernivik. Han traf ogsaa Skibet der, men det var kun løbet derind i Anledning af 3 fremmede Hvalfangere, som det havde anholdt mellem Øerne, og Skipperen havde ingen Ordre til at tage Provsten med. Deraf sluttede han, at Kollegiet ikke vilde have ham derop foreløbig — hvad der ogsaa viste sig at være rigtigt. Derimod mente Kollegiet stadig, at Ūmánaq-Præsten burde tage det som Anneks, hvad Sverdrup atter meget energisk modsatte sig. Da derimod Missionær *Rasmussen* (se Ūmánaq Nr. 2) i 1778 skulde repatriere, og Skibet, som han skulde rejse hjem med, ogsaa skulde en Tur til Upernivik, bad Sverdrup ham om at rejse med og tilse Stedet. Rasmussen tog da med derop, betjente de faa derværende døbte, talte med Hedningerne og undersøgte Mulighederne for en Mission iblandt dem – og var saaledes, som Østergaard bemærker, „den første Præst, der er seet ved Upernivik.“ Efter sin Hjemkomst indgik han $^{20}/_{11}$ 1778, støttet af Sverdrup, til Kollegiet med en energisk Forestilling om snarest at søge oprettet en Mission deroppe. Kollegiet tog Forestillingen til Følge og oprettede Missionen i 1779. —

Upernivik er — og var især dengang — ikke noget tillokkende Opholdssted for Evropæere. Det svarer i den Henseende kun daarligt til sit Navn. Poul Egede siger, at „Klimaet er haardt“, og det er rigtigt. Det er paa Grund af sin yderlige Beliggenhed i Skærgaarden forholdsvis langt haardere end noget andet Sted i Grønland. Som Eksempel kan nævnes, at Maj Maaned er gennemsnitlig 1½ Gr. koldere end Januar i Danmark, og i alle Sommermaanederne kan Temperaturen gaa under Frysepunktet. Aarets Middeltemperatur er ÷8,8 Gr. C. Og den mørke Tid er 79 Døgn lang, hvoraf de 39 er mørkere end den mørkeste Dag i Diskobugten. Storm og Uvejr er hyppige. Selve Kolonien ligger paa en aaben, nøgen Ø, som næsten er blottet for al Vegetation. Hertil kom som sædvanlig slette Boligforhold — som synes her at have været endnu et Nummer slettere end ellers — og endelig, at Stedet havde „ingen Forfriskning af Land og Vand“[2]) (P. Egede: Journal, Pag. 261), hvad der

[1]) Sverdrup har utvivlsomt sin Viden fra Dalager, med hvem han paa dette Tidspunkt i flere Aar havde været Kolonifælle i Jakobshavn.

[2]) »Forfriskninger« er i Grønland en terminus technicus for al Slags fersk Proviant fra Landet selv. Ordet har — betegnende nok for Konservatismen i Grønland — holdt sig til den Dag i Dag.

Upernivik.

betyder, at Evropæerne maatte leve udelukkende af Saltmad, som tilmed ofte var overgemt. Følgen var, at Skørbugen hærgede dem i endnu højere Grad end andre Steder i Grønland. Til Tider døde de som Fluer. Købmand Krabbe døde i April 1783, hans Efterfølger *Gløersen* var syg og „fra Sans og Samling" hele Aaret og døde 1784 om Sommeren; Købmand *Enghel* døde 1789. Assistent *Fleischer* var syg en stor Del af Vinteren 84—85 og igen hele næste Efteraar og Vinter, da han endelig døde $^{15}/_{2}$ 86 efter siden Jul at have maattet „holde Sengen under smertelige Pinsler;" — Ass. *Gerhardt,* som tillige var Kirurg, døde $^{10}/_{6}$ 88, knap 1 Aar efter, at han var kommen dertil for at doktorere paa de andre. Det var især galt i Aaret 1786, da der herskede „de sørgeligste og beklageligste Omstændigheder ved Upernivik med Sygdom og Dødsfald" — som vi senere skal se.

Dette var en af de vigtigste Aarsager til, at Kolonien atter blev opgivet efter kun at have bestaaet i 19 Aar og Missionen i 10. Om dette Missionens første Tidsrum er mine Kilder meget mangelfulde, idet den første Missionær ingen skriftlige Optegnelser har efterladt sig i Kopibogen, og den anden kun ganske faa. Jeg har derfor maattet bygge Fremstillingen paa de Smuler, jeg har fundet andensteds, især i Inspektoratsarkivet, Provst Sverdrups Indberetninger og Missionær Østergaards korte Oversigt over Koloniernes Historie. —

I det første Tidsrum var følgende Missionærer ansat ved Upernivik:

1. 1779—87: Olaver (Oláfur) Gundløgsen Dahl.

F. Sølvarnæs paa Island $^{5}/_{9}$ 1745. Søn af Sysselmand Gundløgr Oláfson og Ingun Magnusdóttir. Stud. Helsingør 1772; grønl. alumnus 77; cand. $^{2}/_{6}$ 78; nc (h); ord. $^{7}/_{4}$ 79. — Med sin Hustru indskibede han sig i København i Begyndelsen af Maj Maaned og kom til Upernivik den 11te August efter en lang og temmelig haard Rejse.

Ved sin Ankomst forefandt Missionær Dahl ved Upernivik to døbte grønlandske Familier, som begge for længere Tid siden var tilflyttet fra Diskobugten. Den ene Husfader var døbt ved Jakobshavn 1758 af Missionær Borch (se Claushavn Nr. 4), den anden ved Claushavn 1750 af Missionær Bloch (se Christianshaab Nr. 7). Deres Børn var for de ældres Vedkommende døbt ved Ritenbenk, dels 1763 af Missionær Stage (se Claushavn Nr. 5), dels 1767 af Sverdrup; de yngre var alle døbt af Missionær P. Rasmussen ved dennes Besøg i Upernivik 1778.

Rigtignok havde disse Kristne i den lange Tid, de havde levet mellem lutter Hedninger, glemt det meste af deres Kristendom, men de har dog dannet en Grundstamme til en Menighed og kunnet være Missionæren til Hjælp og Støtte i hans Arbejde blandt Hedningerne — foruden at de jo forud har banet Vejen for en

Upernivik. Mission ved i hvert Fald at bringe Kristennavn og Kristenskik med sig fra deres tidligere Opholdssteder.

Det var godt for Miss. Dahl, at han havde omkring sig denne lille Stab af døbte, lad dem saa have været noksaa vankundige, hvad Troslæren angaar, thi han stod til at begynde med ganske ene i Arbejdet. Poul Egede siger nok (se ovenfor), at der samtidig med Dahl blev udsendt en Nationalkateket til Upernivik, men det er ikke rigtigt. Først efter nogle Aars Forløb kom der en saadan, og det var Dahl selv, som tog Initiativet dertil. Han bad nemlig Provst Sverdrup om at skaffe sig en Kateket fra Diskobugten, og Sverdrup sendte ham da en af sine egne Lærlinge. I ham havde Dahl en god Hjælp, men kun i faa Aar. Allerede i 1786 meddeler Provsten Kollegiet, at den af ham afsendte Kateket ved Upernivik nu er gaaet i Handelens Tjeneste. Grunden var den sædvanlige, at Handelen bød sine Folk langt bedre Vilkaar end Missionen sine. Dahl var altsaa atter ene om Arbejdet de sidste Aar af sit Ophold i Landet.

En saa ensom og udsat Post som den, Upernivik's første Missionær stod paa, har vel derfor næppe mange haft.[1]) Langt fra Kaldsbrødre og ligesindede Venner, uden Kontakt med en levende Menighed af Kristne, i de 10—11 af Aarets Maaneder afskaaret fra al Forbindelse med Omverdenen og — som vi skal se — under saa trykkende, vanskelige og nedslaaende ydre Omstændigheder og Forhold som vel muligt, ved et Sted som i Barskhed næppe overgaas af noget, var han aandelig og kristelig overladt udelukkende til sig selv og maatte have det Fond i sig selv, hvoraf han skulde øse ud til andre. Det er da saa meget mere at undres over, at han ved sin Hjemgang efterlod en ikke ringe Menighed af døbte — vistnok ca. 100 — og nogle Katekumener. Fabricius har udtalt, at til fuldt ud at gøre en grønlandsk Missionærs Arbejde i den Tid skulde der en Entusiasme, som hverken kan ventes eller fordres. Dahl maa dog have haft en god Del af denne Entusiasme for under saadanne Forhold at holde ud i 8 Aar — til han bogstavelig talt var opslidt og ikke kunde mere.

Hans europæiske Kolonifæller gjorde ham ikke Arbejdet lettere. Langt fra at finde Støtte og Hjælp hos dem havde han for det meste kun Bryderier og Hindringer af dem. Flere af det danske Mandskab levede paa Polsk med deres Tjenerinder, som for det meste hørte til de døbte. Dahl søgte at faa den Forargelse, som herved gaves Hedningerne, fjærnet paa forskellig Vis, bl. a. ved at stræbe at formaa de vedkommende Kvinder til at flytte til andre Pladser, i hvert Fald til deres Kærester kunde faa Ægteskabstilladelse. Men selv om Kvinderne gik ind derpaa, holdt Mændene dem tilbage, og flyttede de virkelig, hentede de dem straks

[1]) De andre Missionærer fik dog næsten altid en dansk eller dansktalende indfødt Kateket til Hjælp, naar de kom til Landet — hvis de ikke kom op til en ældre Missionær til at begynde med.

hjem igen. En af dem havde Missionæren faaet anbragt i Skole- Upernivik.
stuen, for at han kunde føre Tilsyn med hende, men skønt hun der havde „frie Brændsel til sin Lampe," flyttede hun dog hen i et langt bortliggende Hus, hvor han intet Tilsyn kunde have med hende „med mindre det skulde skee ved iidelige Besøgelser" — og en saadan Polititjeneste følte han sig ikke beføjet til. Omsider maatte Dahl henvende sig til Købmanden for at faa hans Bistand, men det hjalp ikke — tværtimod. Købmanden undskyldte sig først med, at han ikke var kommen her for at „holde Styr paa Grønlænderne", og vilde derfor ikke „indblandes i deres Affairs", men han lovede dog omsider at holde Tilsyn med Mandskabet. Men senere lod han sig forlyde med, at han ikke vilde være „Missionairens Dreng". Og Tilsynet blev til, at Købmanden endog opfordrede den ovenomtalte Kvindes Kæreste til at hindre, at Missionæren sendte hende bort — i Følge Karlens egen Tilstaaelse til Dahl. Og da Sommeren kom, og Mandskabet skulde rejse ud paa Handelstogter, gav han dem alle Tilladelse til at tage deres Kærester med — hvad de ogsaa gjorde. Dahl maatte da tilsidst — omend nødig — gribe til at udelukke enkelte af disse Kvinder af Menigheden. Assistenten stod en Tid lang paa Missionærens Side, men da denne ogsaa til ham maatte „sige nogle ubehagelige Sandheder," blev han „falsk paa ham", og de kom da ikke mere sammen.

Missionær Dahl havde for det meste den salte Proviant — Kød og Fisk — som han fik udleveret fra Handelen, hængende paa Snore i Vandsøen til Udvanding. Nu hændte det nogle Gange, at der var borttaget Stykker af Kødet, eller at noget af det bedste var forbyttet med daarligt, eller at nogle Klipfisk var skaaret bort af Tovet, de hængte i, og Dahl bad da Købmanden om at undersøge, hvorvidt dette var gjort af nogen af Mandskabet enten ved en Fejltagelse eller med Vilje for at hævne sig — han havde nemlig hørt, at nogle af Folkene skulde have „et skævt Øje" til ham. Da imidlertid Købmanden erklærede, at ingen havde ytret Misfornøjelse med Missionæren, kunde denne ikke komme videre i Sagen. Og Følgen var blot, at Købmanden blev vred paa ham og beskyldte ham for at ville yppe Klammeri.

Paa Grund af, at flere Købmænd døde kort efter hinanden og Assistenterne samtidig var syge — hvorfor Dahl forøvrigt af og til for kortere Tid maatte tage sig af Proviantuddelingen og Handelen — var der Uorden og Uklarhed i hans Mellemregning med Købmanden. Og da Købmand *Lidemark*[1]) i 1784 overtog Upernivik og skulde bringe Orden i Tingene, opgjorde han Dahls Regnskab ligefra 1. Juli 82 ud fra de foreliggende forvirrede og mangelfulde Optegnelser uden at tage Hensyn til eller konferere hans Kontrabog med Optegnelserne. Regningen blev derfor ganske for-

[1]) Dbt. Kristiania $^{27}/_{4}$ 1758, † Kbh. $^{19}/_{12}$ 1797; Svigerfader til Miss. Peder Kragh i Egedesminde.

Upernivik. kert. Da Dahl henvendte sig herom til Inspektøren, tog denne sig vel af Sagen, og der blev optaget en nøjagtig Undersøgelse, men Dahl var hjemrejst og død, inden den sluttede.

Som de fleste Missionærer dengang, drev ogsaa Missionær Dahl Sælfangst med Garn. Han var nødt til det, hvis han vilde have fersk Kød, thi en stor Del af Aaret byder Upernivik ikke paa anden fersk Proviant. Jeg antager nemlig, at naar Dahl ikke døde deroppe af Skørbug, har Grunden været den, at han har spist mere Sælkød end det ellers var almindeligt dengang. Men ogsaa hans Garnfangst voldte ham Bryderier og Ubehageligheder. 1786 skriver Lidemark til Inspektøren, at i sin Iver for at tilskynde Kolonisterne til Garnfangst, har han „stedse været overrumplet af Missionairen, Hr. Dahl, som ganske uberettiget har bestandig sat sine Garn tæt paa Colonisternes, saa at samme ikke har kunnet gjøre Fangst uden Bryderier og Trætte med Missionairen, som ikke er første Vinter saadant er øvet." Derfor vil han gærne have Inspektøren til at fastsætte Bestemmelser for Garnfangsten — „da det ingen Mulighed er, at faae disse ved Missionairen saalænge øvede Rænker udryddede, eftersom jeg dog adskillige Gange har advaret ham derimod." Dahl erklærer, at han kun én Gang har sat Garn lige ved en andens, men det var hans egen tidligere Plads, og Garnet stod der kun to Timer, saa borttog han det igen „paa Købmandens Befaling". Hans Forklaring til Inspektøren bærer Troværdighedens Præg.

At alt dette maatte nedslaa Missionær Dahls Mod, svække hans Anseelse og hæmme hans Arbejde blandt Grønlænderne, er en Selvfølge. Hertil kom, at hans Bolig var højst elendig. I det store „tilhugne Tømmerhus" var der ikke Plads til ham, det optoges af Købmanden, Assistenterne og Mandskabet. Han boede i en elendig lille Hytte, som var vurderet til kun 30 Rd. I 1785 var Huset ubeboeligt, og det blev ikke gjort i Stand. Købmand Gløersen havde nemlig i 1784 rekvireret et nyt, og Inspektør Schwabe overlod da „et af de smaae Anlægs-huse[1]) til Missionairens Beboelse," men det skulde først repareres, og dertil maatte der forskrives Materialier fra Danmark. Endnu sent paa Sommeren 1787 var Huset ikke rejst. Dahl maatte derfor tage sin Tilflugt til „et grønlandsk Jordhuus", rimeligvis det samme, hvor der ellers holdtes Skole og Forsamlinger. Dette bidrog i høj Grad til at nedbryde hans Helbred.

Og saa kom endelig det tunge Aar 1786. Da strømmede det ind over Upernivik med Sygdom, Dødsfald og Ulykker. Assistent Fleischer døde — som meddelt — i Februar efter lang Tids Sygdom. Assistent Lammersen var „sygelig og af Skiørbug belagt saavel i Tænderne som Lemmerne". Købmand Lidemark led paa Vinterens Begyndelse af stadig tiltagende Svaghed, som endnu i Slutningen af Februar „fremturede med største Piinagtighed af Skiør-

[1]) ɔ: et af de Huse, som sædvanlig benyttedes ved Hvalfangerstationerne i Diskobugten.

bug," saa han ikke engang kunde gaa over Gulvet uden ved at „krybe ved en Kiæp" eller understøttet af to Mænd. Lammersen beretter, at Købmanden var saa syg, at han ikke „vidste af sig selv", ja, éngang fik han paa én Dag 2 Gange stærkt Slag og „begyndte at rase med skarpe Øyne og frygtagtige Gebærder". Han talte ikke noget før næste Dag, da han „foer frem med vilde og u-forstaaelige Taler." Koloniens Mandskab var ogsaa stærkt medtaget; en Matros døde af Skørbug, 3 laa meget haardt angrebne, begge Drengene „gaae og krybe med stive Laar og Been." Koloniskibet havde maattet overvintre. 4 af Mandskabet var „bestandig syge og sengeliggende"; alle de andre skrantede uafbrudt af Forkølelse og Kulde, „da de var equiperede som til en vestindisk og ikke til en grønlandsk Reyse." — 24. Februar var en gammel Pensionist, som i nogen Tid havde været tungsindig, gaaet ud til et af Missionærens Garnsteder, havde forstørret Hullet i Isen, hvorigennem Garnet sættes, bundet sig fast ved et Stykke Tov til Isknolden, der holdt Garnet, og „endelig tilsidst for at udføre sit gruelige fattede onde Forsæt" styrtet sig gennem Hullet ned under Isen, hvor Missionærens Kok fandt ham et Par Dage senere, da han kom for at røgte Garnet. — 6. Juni hængte Bødkeren sig, efter at man i nogen Tid havde mærket en usædvanlig Tungsindighed hos ham. Upernivik.

Dette blev for meget for Missionær Dahl. Han havde selv længe skrantet, men i den Vinter var han „stændigen syg"; han udstod — efter Assistent Lammersens Beretning — adskillige haarde Sygdomme og havde nogle Gange haft et stærkt Slag. Han indgav derfor samme Sommer Ansøgning om Afsked, men maatte jo blive et Aar endnu, til hans Efterfølger kunde komme. Missionær Østergaard beretter, at han „skal efter Sigende være død ved Upernivik, formodentlig i det syvende eller ottende Aar." Missionær *Christoffersen* (se nedenfor Nr. 4) har talt med to af de ældste Grønlændere, Filemon og Elias, som begge var døbt af Dahl og godt huskede ham, om denne „Relation"; men de sagde begge, at han var rejst tilbage til Danmark. Det er ogsaa rigtigt, han naaede hjem til Danmark, men — som Poul Egede siger — med tabt Helbred, da han ikke „havde kundet udstaae det Klima, uagtet han er en indfødt Islænder." I Juli 1787 forlod han Upernivik, men var stadig syg efter Hjemkomsten og døde $^{9}/_{4}$ 1788 i København uden at have søgt andet Embede. Hans Enke *Birgitte Christiane Ewertsen,* med hvem han blev gift $^{7}/_{4}$ 1779 og som trolig havde delt de onde Kaar i Upernivik med sin Mand, levede en Del Aar og fik — efter mange Ansøgninger og Forhandlinger — nogen Understøttelse af Missionskollegiet.

Upernivik kostede saaledes sin første Missionær Livet.

2. 1787—89: Rudolph Friederich Lassen.

F. $^{10}/_{8}$ 1760 i Alten i Finmarken. Søn af Kbmd. Jens Lassen og Karen Fester; 1772 Disc. i Roskilde Skole, senere i Kbh.; stud.

Upernivik. Skalholt paa Island (hvorhen Faderen forflyttedes) 1778, cand. theol $^{11}/_{4}$ 1782 (h). Grønl. Alumnus 1784, ord. $^{28}/_{3}$ 1787. Spr. Storvorde-Seglflod $^{9}/_{5}$ 1798, † $^{13}/_{1}$ 1811. ~ Kbh. $^{31}/_{3}$ 1787 *Charlotte Thura,* db. Roskilde $^{13}/_{3}$ 1763, † Kbh. $^{15}/_{10}$ 1828. Dtr. af Glarmester og Bedemand Terkil Hansen Thura og Susanne Cathrine Hansdatter Guldberg. — Han ankom med sin Hustru til Upernivik allerede d. 19. Juni efter en forholdsvis hurtig Overrejse, og overtog straks Missionariatet fra sin Formand.

Om Missionær Lassens korte Embedstid ved Upernivik er der ikke meget at sige. Ved sin Ankomst forefandt han en ikke helt ringe Menighed af døbte, men ingen Kateket. Hans første Bestræbelse gik derfor ud paa at skaffe en saadan. Nu befandt der sig ved Upernivik en Mand ved Navn *Mathias Lindenhan,* uægte Søn af Assistent Joh. L. (entl. 1763, senere Koloniinspektør paa Randbøl Hede, † $^{27}/_{8}$ 1805) og en Grønlænderinde Petrina ved Ritenbenk. Han var født 1763 og opfostret ved Jakobshavn under Sverdrups Tilsyn, idet Handelsdirektionen havde indbetalt Faderens tilgodehavende Procenter, ca. 70 Rdl. til Kollegiet, som lod Sverdrup udbetale 5 Rdl. aarlig til Hjælp til Barnets Underhold i 14 Aar. Sverdrup havde da bl. a. lært ham Dansk og uddannet ham til Kateket og i 1782 ansat ham som saadan ved Hvalfangeranlæget Igdlutsiaq i Ritenbenks Distrikt med 10 Rdl. i aarlig Løn, men idet han tillige ansøgte om noget Kostdeputat til ham, fordi Inspektøren var ude efter ham og vilde have ham i Handelens Tjeneste. 1785 forlod han imidlertid sin Post og rejste til Upernivik, rimeligvis fordi han ikke fik bevilliget Kost og ventede at kunne komme i Tjenesten deroppe. Hvorvidt dette er sket, er mig ikke bekendt, men allerede straks efter sin Ankomst antog Lassen ham til Kateket — hvad der forøvrigt bragte Provsten til at udvirke den Bestemmelse fra Kollegiet, at ingen Missionær maatte antage nogen Nationalkateket fra en anden Mission, før han havde korresponderet med Missionæren der og faaet hans Attest om Kateketens Kvalifikationer og Grunden til hans Bortrejse. Forresten var Lindenhan en dygtig Mand; Lassen roser ham meget og er glad for den gode Støtte og Hjælp, han har i ham; kun beklager han, at endogsaa han har ondt ved at lade være med at lære Skolebørnene og Katekumenerne alt paa Remse. Kollegiet ønskede at kunne beholde ham i Missionens Tjeneste alene — hvad der unægtelig tyder paa, at han tillige har været ansat ved Handelen — og udbeder sig Oplysning om, paa hvilke Vilkaar dette kan ske. Det kom dog ikke til at foreligge, fordi Missionen blev nedlagt.[1]) — At Missionen ved Upernivik skred frem, kan ses af, at Lassen tillige maatte antage en Lærerinde *Karen.*

Ogsaa det tidligere omtalte Skolehus lod Lassen istandsætte og udvide paa Kollegiets Regning straks efter sin Ankomst.

De „sørgelige Omstændigheder" ved Upernivik blev ikke bedre

[1]) Senere kom han igen til Diskobugten, hvor Lassen paany antog ham til Kateket, og hvor han endnu har mange Efterkommere.

i Lassens Tid. Stadig herskede der Sygdom og Død blandt de Danske — og hertil kom især i Vinteren 1788 Misfangst og Hungersnød blandt Grønlænderne. 2. Januar 1889 døde Købmand *Enghel,* og da Assistenten, *Gerhardt,* var død 10. Juni 1788, var Kolonien helt uden Bestyrelse. Missionær Lassen maatte da tage Affære og ikke blot lede Handelen og Proviantuddelingen, men tillige udarbejde Aarsregnskabet. Han vedblev at bestyre Kolonien til 19. August 89, da han afleverede den til Købmand *Nørgaard.*[1]) Handelsdirektionen paaskønnede i høj Grad Lassens Beredvillighed og Arbejde og viste sin Erkendtlighed „ved en passende Foræring" (ɔ: et Par Sølvstager) — men den til hans Bestyrelsestid svarende Del af Aarets Procenter fik han ikke, uagtet Direktionen anmodede ham om tillige at udarbejde det foregaaende Aars Regnskab, da han var den eneste, der var inde i Forholdene, og dette Arbejde maa have taget ham lang Tid. Upernivik.

Det til Upernivik lovede Missionshus blev opført i Løbet af Sommeren 1787. Lassen fik saaledes en betydelig bedre Bolig end hans Formand havde haft — omend den næppe har været hverken stor eller særlig god. Ikke destomindre befandt han sig ikke godt ved Upernivik. Allerede samme Sommer, efter et Par Maaneders Ophold, skrev han hjem og beklagede sig over det haarde Sted og de vanskelige Forhold, som hans noget svagelige Konstitution ikke taalte.[2]) Kollegiet tilstod ham derfor bl. a. en Favn Brænde mere i Deputat, end der ellers tilkom en Missionær, og lovede, saasnart Lejlighed gaves, at have ham i Erindring til Forflyttelse til et mildere Sted.

Det skulde opfyldes hurtigere end ventet. 1788 skrev Lassen hjem og berettede om de „mange Ubehageligheder", som Grønlænderne og han selv i det forløbne Aar havde været „stillet blot for." Det synes ogsaa, som om Menigheden er bleven splittet, idet en Del af Folkene er flyttet bort og har bosat sig udenfor Missionærens Rækkevidde, og Lassen har følt sin Uformuenhed til at gøre Fyldest, som han burde og gerne vilde, bl. a. paa Grund af sit endnu temmelig ringe Kendskab til Sproget. Han peger ogsaa paa, at det i Almindelighed kun vil være muligt for en Missionær at udholde Forholdene der en kortere Tid, naar han da ikke var særlig udrustet og egnet dertil, thi „hvad vilde ikke en Mand som Provst Sverdrup kunne udrette her, og her er det, at saadan en Mand behøves, da de fleste af Grønlænderne her er af en slet Gemyts Beskaffenhed" — men han tilføjer, at nu er dette jo umuligt, thi nu gaar Sverdrup hjem, og „tillige er han vel en gammel Mand, som vist ikke vilde være tjent med at komme herop." Kort sagt: uden en saadan Mand vil Missionen ved Upernivik ikke gaa.

[1]) Denne omkom senere paa en Baadrejse i Diskobugten, se »Miss. og Præster«, Pag. 20, Anm.

[2]) Han siger senere (Skr. til Kollegiet af ⅞ 96), at Upernivik ligger paa et for Sundheden farligt Sted og derfor ved eventuel Nyanlæggelse bør flyttes! Dette skete dog ikke.

Upernivik. Kollegiet lod Lassens Beretninger gaa videre til Handelsdirektionen, som da udtalte, at man var betænkt paa at nedlægge Upernivik Aaret efter, baade fordi Stedet kun betalte sig daarligt, og især paa Grund af de idelige Sygdomme og Dødsfald blandt Europæerne. Kollegiet beordrede derfor Lassen til straks at opgive Missionen[1]) der og begive sig til Godhavn, hvor Inspektøren fik Anmodning om indtil videre at skaffe ham Husrum.

30. August 1789 forlod da Missionær Lassen Upernivik og overlod Menigheden der til sig selv. Der er Grund til at tro, at det, da det kom til Stiykket, ikke har været med helt let Hjærte eller helt god Samvittighed, at han gjorde dette, skønt eller maaske netop fordi han selv havde fremkaldt denne Afgørelse. I hvert Fald var han senere meget ivrig for Missionens Genoptagelse. Sit forholdsvis gode Hus ved Upernivik kom han ogsaa til at savne, thi ved Godhavn maatte han bo i et grønlandsk Hus; han anmodede derfor om at faa Huset nedbragt, men det skete ikke; derimod blev der opført et lille Hus til ham af Handelsdirektionen, som derfor følte sig brøstholden, da han saa hurtig flyttede derfra[2]).

Som bebudet af Kollegiet blev Kolonien Upernivik nedlagt 1790, Aaret efter at Missionen der var ophørt; de Danske flyttede derfra, og alt, hvad man kunde medtage i Sommerens Løb, blev fjærnet. Der blev dog en Del tilbage. 1791 stod der endnu nogle Huse og Inventarier, som man var noget i Forlegenhed med, da man ikke turde risikere at lade et Skib gaa derop af Frygt for Overvintring, og heller ikke vidste, om der var „en Skibslast tilbage". Men helt overlade det til sig selv vilde man ogsaa nødig. Direktionen spurgte derfor 1792 Inspektøren, om der ikke kunde være Mening i det Forslag, som Ūmánaqs Købmand, Kragstedt, havde fremsat, at lade et Par Konebaade gaa derop fra Ūmánaq; de kan vel ikke nedbringe noget videre, men man kan dog faa Underretning om, hvor meget der er, og lade Grønlænderne deroppe forstaa, at det ikke er „Priise-Gods". Atter 1793 anmodede Direktionen Inspektøren om at iværksætte denne Plan. Men den synes ikke at være bleven til noget. Det var ogsaa en ganske vild Tanke at sende saa skrøbelige Fartøjer 50 Mil bort ud i det aabne Hav langs en Kyst, der paa Strækninger af mange Mil ikke frembyder nogen Landingsplads eller noget Tilflugtssted i Tilfælde af Uvejr. Sagerne har derfor sikkert staaet roligt deroppe, til Stedet atter blev besat af Danske.

Det varede ikke længe, før dette skete. Handelsdirektionen kunde ikke slaa sig til Ro med den Tanke, at saa mange gode Pro-

[1]) Nedlæggelsesordren er dateret $^{22}/_{5}$ 1789.

[2]) Miss. Lassen var højt anset og vel lidt saavel af sine Menigheder som af sine samtidige Landsmænd i Grønland. Dette stemmer med, at han i Nyerups og Krafts Literaturlexicon kaldes »candore animi, integritate morum, peritia in muneribus notus, carus et amatus«.

dukter skulde gaa dens Næse forbi. Allerede i 1796 oprettede In- Upernivik.
spektør *Schultz* en Hvalfangerstation deroppe. Som Formand for denne ansatte han Blandingen *Andreas Sandgreen.* Han var ogsaa en af de Mænd, som paa Grund af Kollegiets Karrighed og Mangel paa Fremsynethed gik tabt for Missionen. Han var Søn af Købmand ved Godhavn Svend Sandgreen og dennes grønlandske Hustru Karen. Da Sønnen var 15—16 Aar, sendte Faderen ham 1781 til Jakobshavn, for at han kunde blive oplært af Provst Sverdrup[1]). Efter 3 Aars daglig Undervisning blev han efter afholdt Eksamen ansat som Kateket ved Jakobshavn med 10 Rdl. i aarlig Løn. Han var flink, samvittighedsfuld og paalidelig; læste og skrev foruden sit Modersmaal ogsaa Dansk, som han talte til Fuldkommenhed, og var dygtig til at regne. Men nu kom Handelen og fristede med et Tilbud paa 20 Rdl. i aarlig Løn og fuld „gemen Mands" Kost. Sandgreen vilde dog helst blive ved Missionen — han var imidlertid bleven gift med Sverdrups Steddatter *Ane Marie Grætze* — hvis han blot kunde faa taalelige Livsvilkaar. Men skønt Sverdrup gjorde sig alle Anstrængelser, og Inspektør Wille gav Attest for, at Sandgreen ved dansk Gudstjeneste fungerede lige saa godt som enhver Kordegn hjemme, vilde Kollegiet ikke give ham Kost, men højst 20 Rdl. aarlig i Løn. Han gik da til Sverdrups Sorg i Handelens Tjeneste. Missionær Lassen havde i 1792 søgt at overtale ham til at blive Kateket paa Kronprinsens Eiland og indstillede dette til Kollegiet med den Motivering, at han „behøver blot at nævne hans Navn," saa kender Kollegiet hans gode Egenskaber; han vil blive „en ligesaa duelig, som redelig og paapasselig Kateket." Han var virkelig ogsaa en Tid i Missionens Tjeneste mod hel Kost og 14 Rdl. i Løn. Men det varede ikke længe, før Handelen kaprede ham igen paa endnu bedre Vilkaar. 1796 skulde han atter efter indtrængende Opfordring af Lassen have været ansat som Kateket, denne Gang ved Jakobshavn, da Inspektøren altsaa i Stedet derfor ansatte ham ved Upernivik. Lassen formaaede ham da til tillige at tage sig af Missionen deroppe og virke i sin Fritid som Kateket. Men det varede ikke længe. Vistnok allerede Aaret efter vendte han atter tilbage, da han ikke kunde udholde Uperniviks Klima[2]), og senere var han udelukkende i Handelens Tjeneste. Efter sin første Hustrus Død — i Marts 1786 — blev han gift med den afdøde Kateket *Jakob Poulsen Møllers* Datter *Karen.* Han døde $^{17}/_{11}$ 1827 og var da gift for 5te Gang. Hans talrige Efterslægt, som næsten alle er dygtige Folk, lever rundt om i hele Diskobugten. En af hans Efterkommere er Overkateket i Godhavn.

I Anledning af Uperniviks Genoptagelse skrev dernæst Miss. Lassen $^{9}/_{9}$ 1796 en indtrængende Henstilling til Kollegiet om Gen-

[1]) Faderen vilde helst have sendt ham til København, men havde ikke Raad dertil.

[2]) Ved Ansættelsen erklærede han til Inspektøren, at han ikke vilde binde sig for mere end et Aar, og betingede sig sin gamle Plads i Diskobugten.

Upernivik. oprettelse af Missionen deroppe. Han henviser til, at alle de af Dahl og ham selv døbte og endnu flere udøbte nu atter er samlede deroppe „i en anseelig Mængde," og at disse ingen Kristendomsforkyndelse faar, medens hine staar Fare for at falde tilbage til Hedenskabet. Han beder derfor om, at Missionen straks maa blive optaget, uanset hvad Handelsdirektøren bestemmer sig til, og da han ingen bedre Mand ved dertil, anmoder han om saa megen Løn til Sandgreen, at denne kan træde ud af Handelens og helt i Missionens Tjeneste deroppe. Hvis Handelen kun anlægger Upernivik som „Forsøg", vil dette være tilstrækkeligt, naar der saa blev ansat én Missionær til i Diskobugten, som hvert Aar kunde følge med Skibet derop for at tilse Missionen og forrette ministerialia m. m. Kun hvis der blev anlagt fast Koloni deroppe, vilde en Missionær paa Stedet selv være nødvendig.

Lassens principelle Forslag faldt jo ganske vist bort ved, at Sandgreen forlod Upernivik. Men ellers fulgte Kollegiet hans Indstilling, idet det, efter at Handelsdirektionen $^2/_5$ 1797 havde meddelt, at Upernivik genoprettedes som et foreløbigt Anlæg, tilskrev Lassens Efterfølger Missionær *Jansen* om at udsøge en Kateket til Upernivik og overtage Tilsynsrejserne derop. Da Jansen bad sig fritaget — fordi én Missionær havde ondt nok ved at „oversee Diskobugten, endsige mere" — blev endelig 1799 hele Nordgrønland inddelt i ét „indenbugts" og ét „udenbugts" Missionariat, saaledes at Uperniviksrejserne henlagdes til den „udenbugts" Missionær, der skulde have Station i Godhavn eller Egedesminde. Man kan ogsaa sige, at ligesom Upernivik nu var et Slags Handelsudsted under Godhavn, saaledes blev det kirkelig set Anneks til det Missionariat, hvortil Godhavn hørte. Nogen reel Betydning fik denne Ordning ikke for det første, fordi det ikke lykkedes — trods store Anstrængelser fra Missionærernes Side — at faa nogen Kateket til at gaa op til den ensomme Post. Men den dannede det — om man saa kan sige — retslige Grundlag for, at netop Missionær *Kragh* senere optog Sagen, fordi han var Præst i det „udenbugts" Missionariat.

Handelsmæssig set blomstrede Upernivik stærkt op i den følgende Tid, der ansattes flere og flere Danske deroppe, fra 1803 endog baade Købmand og Assistent, Annekshandelspladser oprettedes ved Prøven sydfor og Tasiussaq nord for selve Anlægget, og Skibene gik derop hvert Aar og hjembragte rig Ladning[1]). Men jo bedre det gik med Handelen deroppe, des mere sænker Tavshed sig over Spørgsmaalet om Missionen. Rationalismen har vel kvalt det.

Og saa kom Krigen 1807—14, som slog Handelsanlægget i Stykker og standsede al Mulighed for Mission for lange Tider. Da Kolonierne i Grønland i Krigsaarene kun blev meget daarlig forsynet fra Danmark, var det ikke muligt fra Godhavn at faa sendt For-

[1]) $^6/_7$-$^1/_8$ 1807 opholdt Mineralogen Giesecke sig deroppe og foretog Undersøgelsesrejser i hele Distriktet.

stærkning op til Upernivik, hvis Besætning derfor maatte nøjes med den i Behold værende Proviant og hvad engelske Hvalfangerskibe velvillig overlod dem, og ellers søge at skaffe sig Livsophold af, hvad Landet selv formaaede. Men der blev meget snart Nød og Trang deroppe, da Forsyningen var ringe og der ikke var megen Anledning til Jagt, og Grønlænderne, der ikke kunde faa Varer i Bytte for deres Ting, viste sig ikke meget tilbøjelige til at hjælpe de Danske. Disse har derfor været nødt til at drive Garnfangst og spise Sælhundekød. Vinteren 1812 var Nøden især haard baade blandt Europæere og Grønlændere, fordi der indtraf Misfangst. Upernivik.

Anm. Til Tasiussaq, hvor der boede en dansk Mand, *Mads Thomsen,* som ledede Handelen der, kom der om Sommeren 1811 et engelsk Hvalfangerskib, hvis Kaptejn — modsat Englændernes sædvanlige Færd i Grønland under Krigen — viste sig yderst fjendtligsindet, idet han opbrød Spækhuset og røvede dets Indhold, 80 Tdr. Spæk og en Masse Sælskind. Da Inspektøren klagede derover til den engelske Regering, blev Kaptejnen, som hed *Foster,* afsat, og Erstatning blev lovet for det røvede.

Krigsaarenes Langvarighed medførte omsider Handelsstationens Opgivelse. Provst Schultz-Lorentzen meddeler i en Artikel: „Grønland under Krigen 1807—14" i Tidsskriftet „Atlanten" II, Pag. 347 flg., at de Danske forlod Upernivik og begav sig til Ũmánaq pr. Slæde i Vinteren 1813. Dette kan imidlertid kun være delvis rigtigt. 19. Februar 1813 kom ganske vist den ovenomtalte Mads Thomsen til Godhavn, hvor man da ikke havde haft Efterretninger fra Upernivik i to Aar, men han rejste 21. Februar atter tilbage dertil. Og først i Sommeren 1813 hentede en Jagt fra Godhavn de endnu ved Upernivik værende Folk med deres Familier — ialt ca. 30 Mennesker — ned til Diskobugten; de kom til Godhavn 10. August. Og dog blev Upernivik ikke helt forladt, thi den danske Bødker *Niels Larsen Steenholdt*[1]) turde ikke vove Rejsen med det overfyldte Fartøj, men blev med sin grønlandske Familie deroppe. Østergaard siger, at han var Bødker og Udligger (ɔ: Udstedsbestyrer) deroppe i hvert Fald 1814—15.

At den kristne Menighed ved Upernivik i alle disse Aar og under disse Forhold har ført en hensygnende, ja døende Tilværelse, er indlysende. En Del udvandrede til Ũmánaqs Distrikt. De tilbageblevne var vel vedblivende Kristne af Navn, og deres Børn blev døbt, for det meste af Købmanden eller Assistenten, men Hedenskabets Mørke omgav dem; paa alle Kanter saa de hedensk Uvæsen og hørte Tryllesange og Aandemanerkunster, derimod aldrig Guds Ord; vilde de vise deres Kristendom i Bekendelse eller ved at holde sig borte fra Hedningerne, blev de haanede og kunde risikere det værste — intet Under da, at de fleste glemte deres Kristendom og

[1]) Fader til den senere bekendte Seminarielærer ved Jakobshavn, Blandingen Vitus Steenholdt, Miss. Kraghs bedste Elev.

Upernivik. blev i det mindste halve Hedninger. Kragh fortæller om nogle af dem, som troede paa Aandemanere og gav sig af med Hekseri, men dog ogsaa om enkelte, som gik deres Vej, naar Hedningerne begyndte deres Kunster i Husene, hvor de boede. —

Da Krigen var endt, og Handelen begyndte at komme til Kræfter igen, varede det ikke længe, før Tanken kom op om paany at anlægge en Handelsstation ved Upernivik. Allerede $^{6}/_{7}$ 1819 skriver Inspektør *West* til Missionær *Kragh* om, at noget saadant paatænktes og bad ham tænke paa et Kateketemne dertil. Dette gjorde baade *Kragh* og *Jacobsen* ved Ūmánaq, men uden Held. Handelsstationen blev ogsaa først til Alvor 1823, da nogle danske Kolonister, deriblandt den senere mangeaarige Assistent ved Prøven *Hans Christiansen* (f. 1787, † 1862), blev sendt derop fra Godhavn. Kollegiets Opmærksomhed blev nu ogsaa stærkere henvendt paa en Genoprettelse af Missionen deroppe, men foreløbig kunde man ikke skaffe Midlerne til Ansættelse af en Missionær, saa man maatte sige nej til fhv. Miss. Hønne, da denne efter sin Hjemkomst tilbød at gaa derop 1825.[1]) Man mente nærmest som forhen, at Missionæren ved Ūmánaq burde tage sig af Stedet og berejse det. Men Miss. Jacobsen erklærede med Rette dette for umuligt. Berejsning maatte foregaa fra Godhavn, hvorfra Skibsforbindelsen med Upernivik udgik. Endelig lykkedes det Kragh i 1825 at skaffe en Kateket, *Lars Abelsen Smidt*, som var villig til at gaa til det fjærne Sted. For ret at forstaa denne Mands Opofrelse maa man vide, at Grønlænderne i Almindelighed endnu den Dag i Dag føler sig saa knyttede til deres Fødeegn og vante Omgivelser (de kalder betegnende nok deres Hjemsted for deres „Land"), at det at drage til et saa fjærnt og ukendt Sted dengang har betydet mere end om en Evropæer drager til Jordens fjærneste Egne. Kragh fulgte ham selv derop og „grundlagde Missionen paany", som han selv siger.

Hermed var i Virkeligheden den Upernivikske Missions Genoptagelse sikret. Ganske vist blev Smidt kun deroppe i 2 Aar, og den Købmand *Jacobsen*, som Kragh skaffede derop i 1826,[2]) og som fik overdraget et Slags Overtilsyn med Missionen, taalte ikke Klimaet og maatte hjemgaa allerede 1828, ligesom han i det hele taget synes kun at have taget sig lidet af Missionen — Kraghs Dagbog taler ihverfald paafaldende lidt derom — og ej heller kom godt ud af det med Grønlænderne, hvoraf én endog engang vilde prygle ham[3]), men alle de Steder deroppe, hvor der boede Kristne, havde Kateketer eller Lærerinder, og der kom flere Gange med korte Mellemrum Præster derop. Kragh var der igen 1827, hans Efterfølger *Potter* 1830, og *Praëm* fra Jakobshavn vistnok baade 1828 og 1829. Og da var allerede Upernivik egen ny Missionær „paa Trapperne".

[1]) Koch: Den danske Miss. i Grønl., Pag. 500.

[2]) Han havde allerede tidligere foreslaaet ham, der var gammel theologisk Student, ordineret til Missionær i Upernivik, men Kollegiet vilde ikke gaa ind derpaa.

[3]) Kraghs Dagbog, II, 258.

Den første Missionær ved Upernivik efter Missionens Opret- Upernivik.
telse var

3. 1833—41: Christen Christensen Østergaard.

F. Østergaard i Hee Sogn $^{4}/_{7}$ 1804. Søn af Grdj. Christen Iversen og Anne Cathrine Christensdatter. Stud. Kbh. pr. 1828; cand. $^{30}/_{10}$ 1832, nc (1-1); udn. $^{14}/_{3}$ og ord. $^{24}/_{4}$ 1833. ~ 1) $^{30}/_{3}$ 1833 Lovise Nicoline Hedevig Garnæs, f. Aurdal i Norge $^{30}/_{3}$ 1802, Dt. af senere Sp. i Kolding Johan G. og Vita Elisabeth Boserup. Da han var 20 Aar gl., henvendte han sig til Stifteren af Dansk Missionsselskab, Pastor Rønne; han ønskede at blive uddannet til Missionær. Han skulde først have været paa Missionsskolen i Basel, men da dette ikke lod sig gøre paa Grund af Pladsmangel, hjalp Missionsselskabet ham til at studere, for at han kunde blive Missionær i Upernivik. Selskabets Opmærksomhed var nemlig allerede ca. 1823 bleven henledt herpaa af Kragh, som havde paakaldt dets Hjælp. 1829 indstillede Selskabet ham til Kollegiet til grønlandsk Alumnus, men fik Afslag. Saa søgte Østergaard selv derom 1830 og blev antaget. Med sin Hustru afrejste han fra København i Maj og ankom til Upernivik 15. Juli.

Missionær Christen Østergaard.

Ved sin Ankomst forefandt Missionær Østergaard en grønlandsk Menighed paa ca. 120 Medlemmer, deriblandt som Levning fra den første Mission 7 gamle Grønlændere, der som Børn var døbt af *Dahl* og *Lassen*. Af øvrige var en Del tilflyttet andenstedsfra, 19 var døbt af Pastor *Kragh*, 51 af *Potter*, endvidere 7 Børn af Assistent *Christiansen* og 11 af Købmand *Cortsen*[1]), som havde afløst *Jacobsen* 1828. De af Pastor *Praëm* forrettede ministerialia var med hans sædvanlige Skødesløshed ikke indført nogetsteds.

Østergaard siger selv, at da han skulde udsendes, vilde han helst „til Hedningerne ved Upernivik" — men det blev saaledes ikke en udelukkende Hedningemission, han kom til. Hedningernes Antal var ikke stort større end de døbtes. Han døbte i sin Embedstid nogle og halvfjers, og der var ved hans Afrejse kun 50 tilbage foruden

[1]) Født 1801 af danske Forældre; forlod aldrig Grønland; † 1881. — Han oplærtes af Miss. Kragh ved Egedesminde, se Kraghs Dagbog, I, Pag. 61.

Upernivik. en Del Katekumener. Han siger herom: „Henved et Par Snese, der vilde leve og dø som Hedninger, vare de sidste af dette Navn i Landet." Men det passer nu ikke helt — eller de maa have forandret Mening, thi hans Efterfølgere fik dem efterhaanden døbt.

Østergaard maatte til at begynde med arbejde alene. Der var nok et Par Kateketer og Lærerinder rundt om i Distriktet, men ingen brugelig ved selve Kolonien, da han kom derop. Han anmodede derfor Missionskollegiet om at skaffe sig én fra Sydgrønland. Kollegiet henvendte sig — mærkelig nok — til Sydgrønlands Inspektør herom, og der blev ogsaa skaffet en Kateket, som var villig til at gaa til Upernivik, men endnu i 1837 var han ikke kommen derop, „eftersom vedkommende Skipper i afvigte Aar vægrede sig ved at tage ham med." Nu havde Østergaard Aaret forud ansøgt om at faa Permission, især med den Begrundelse, at han ikke kunde komme til Alters i Grønland. Men Kollegiet vilde ikke give ham Tilladelse hertil og beordrede derfor Missionær *Bjerrum* i Egedesminde til i 1837 at rejse og at besøge Østergaard og tage ham til Alters. Saa skulde han tillige „anvende al muelig Fliid paa at see Upernivik forsynet med en duelig Catechetformand." Dette sidste blev ikke nødvendigt, thi 1837 kom endelig „den Upernivik i længere Tiid tiltænkte Catechet, *Aron Mathiesen*" derop. Han fik 20 Rdl. og fuld „Gemen Mands" Kost i aarlig Løn[1]). Østergaard var saa tilfreds med ham, at han allerede Aaret efter gav ham 5 Rdl. i Tillæg, hvad Kollegiet bevilligede. — I Ventetiden havde han — formodentlig fordi han mistvivlede om nogensinde at faa en Kateket andenstedsfra — selv uddannet en, som nu blev ansat et andet Sted i Distriktet.

Straks fra Østergaards Ankomst var der jo en Menighed at holde Gudstjeneste for, og en Menigheds Børn at holde Skole for. Fremdeles var der stadig Katekumener at undervise[2]). Men der var hverken Skole eller Kirke, alt maatte foregaa i det lille, daarlige Hus, som Missionæren beboede. At dette var utaaeligt for en Mand med Familie, der efterhaanden kom til at bestaa af Hustru og 4 Børn, er indlysende. Det blev derfor en af Østergaards første og ivrigste Bestræbelser at skaffe de fornødne Lokaler hertil. Det lykkedes ham allerede i 1835 at faa Handelsdirektionen til at overlade „Cargaisonshuset" og Proviantboden henholdsvis til Skole- og Kirkelokale. Men først efter gentagne Ordrer hjemmefra vilde Købmanden rykke ud med disse Huse. Og da det kun var Brædde- og ikke Stokværksbygninger, viste de sig altfor kolde til det intenderede Brug om Vinteren. Østergaard maatte derfor atter og atter skrive til Kollegiet og Direktionen om dette. Endelig $^{21}/_{5}$ 1838 meddeler Direktionen ham, at der nu er givet Ordre til at lade Car-

[1]) En Del af denne Katekets Løn udrededes af Dansk Missionsselskab. Han boede i et grønlandsk Hus, som »Det slesvigske Bibelselskab« havde ladet opføre; det var 1846 helt forfaldent.

[2]) Ved Daaben var disse iført en smuk, hvid Daabskjortel, skænket 1833 af Kollegiet tillige med »et Christentøj« til Barnedaab.

gaisonshuset indrette til Skole ved at forsyne det med „en stærk Jordvold". Derimod vil Handelen atter selv tage Proviantboden i Brug og udsender i dens Sted en forarbejdet Kirkebygning" — som benyttedes til for faa Aar siden, en højst tarvelig lille Bygning med et senere paasat lille Spir. Østergaard maatte imidlertid endnu udbede sig en bestemt Ordre til Købmanden om dens Rejsning, før denne kunde blive udført. Endelig i Løbet af Sommeren 1839 blev Kirken færdig, og den 11. August — 18. Sønd. e. Trin. — indviede Østergaard den i Overværelse af den samlede danske og grønlandske Menighed, Inspektør *Fasting* og Koloniskibets Officerer og Mandskab, efter Bemyndigelse af Biskop *Mynster,* dateret $^{11}/_{4}$ 1839. Biskoppen udtaler sig i Slutningen saaledes: „Samtlige Tilhørere i fornævnte Upernivik Menighed opfordres til at bringe Gud Taksigelse for den Naade, som herved er vederfaret Menigheden, og til at anraabe Gud i inderlig Bøn, at denne Kirkes Indvielse maa vorde til Velsignelse for dem og deres Børn. Hvorhos jeg tilønsker enhver især Naade, Lykke og Velsignelse af Gud Fader formedelst Sønnen Jesum Christum ved Den Helligaand." Til Kirken var af Dansk Missionsselskab skænket et karmoisinrødt Fløjels Alterklæde med forgyldt Kors og Aarstallet 1839, en fin Kammerdugs Alterdug med Kniplinger, 2 Glaslysekroner og 24 Lampetter; af Kollegiet et Par Metalalterstager og et Tin-Døbefad med Indskrift Mark. 16, 16 paa Grønlandsk; af en Præst i Fædrelandet en sølvforgyldt Kalk og Disk i Futeral med Inskription: Upernivíks Missionariat tilhørende," og af Pastor Østergaard et Metal-Krucifiks paa Fod til Alteret. — Allerede 1835 havde Handelsdirektionen skænket Missionen ved Upernivik en lille Klokke til at sammenkalde Menigheden med. — Upernivik.

Som det allerede af foranstaaende kan ses, kom Missionær Østergaard ikke godt ud af det med sin Købmand. Tilsidst blev Forholdet mellem dem meget spændt, og da Østergaard tillige saa sig nødsaget til at indberette, at Købmanden havde udvist „en usømmelig og upassende Adfærd under Communionen," udvirkede Kollegiet, at han blev flyttet andenstedshen. —

Missionær Østergaard er den første, der har haft sine Tanker henvendt paa Hedningerne ved Kap York. $^{18}/_{2}$ 1835 anmodede han Inspektør Fasting om for et Tidsrum af ca. 14 Dage at „erholde Koloniens Mandskab og Storbaad eller et andet dertil passende Fartøi," bl. a. „for at forsøge en Sammenkomst med de Indfødte Norden for Upernivik." Inspektøren kundet dog af flere Grunde ikke gaa ind herpaa, men især fordi der var saa meget Is i „Melville-Bay, at for et Par Aar siden ikke mindre end 20 engelske Hvalfangere forliste der." —

Østergaard anstillede dels antikvariske Undersøgelser[1]) og dels

[1]) Paa den lille Ø Kingigtorssuak lidt Nord for Kolonien Upernivik fandtes i 1824 en Runesten, som viser, at de gamle Nordboere fra Øster- og Vesterbygden har været her paa deres Sommertogter. — Østergaards Undersøgelser har rimeligvis gaaet ud paa at finde mere af samme Slags.

Upernivik. Højdemaalinger i Distriktet, hvortil han var forsynet med „Instrumenter" af det Kgl. Videnskabers Selskab. — I 1836 var han sammen med Botanikeren Jens Wahl, der i det Aar d. 17. September forlod Grønland fra Upernivik efter et 8-aarigt Ophold i Landet.

Forøvrigt befandt Østergaard sig ikke vel ved Upernivik. Heri var vel nok for en Del hans slette Bolig Skyld. Da han paa Oprejsen d. 10. Juli 1833 var inde ved Godhavn, meddelte Inspektøren ham, at han, da han Aaret forud ikke havde været ved Upernivik, ikke turde love ham, at den for ham bestemte Bolig — det gamle Kolonihus — vilde være ryddelig eller istandsat ved hans Ankomst derop. Men hvis den ikke skulde kunne blive det i Sommerens Løb, raadede Inspektøren ham til at vende tilbage med Skibet til Godhavn, „da jeg saa enten der eller et andet Steds i Bugten skal skaffe Dem Bopæl for i Vinter; og vilde dette maaske endog være tjenligt for det store Egedesmindes Missionariat, som siden Juul, formedelst Hr. Potters Sygdom, har været uden Sjælesørger." Dette skete dog ikke; Østergaard blev ved Upernivik, men kunde først et Par Maaneder efter sin Ankomst flytte ind i „den gamle, lille og yderst forfaldne Kjøbmandsbolig[1])," hvor han maatte bo med Familie og „opbevare Brænde, Kul og hvad andet, de bragte med sig," og hvor han i nogle Aar tillige maatte holde Skole og Kirke. Og det varede flere Aar, inden den fik den højst nødvendige Reparation. Gentagne Gange maatte Købmanden beordres dertil, før det skete. Kollegiet indrømmede ham derfor ogsaa 4 Favne Brænde og 12 Tdr. Kul, det dobbelte af, hvad Missionærerne ellers fik i Deputat, samt to Tønder Spæk til Opvarmning af Køkkenet. Men Huset var ikke destomindre saa koldt, at Østergaard i 1839, efter at hans Kone var død $^{30}/_{10}$ 1837 og et af hans Børn Aaret efter, foretrak at flytte ind i et grønlandsk Hus.

Da han derfor allerede 1840 søgte Hjemgang, skønt hans Tid først udløb 1843, gav Kollegiet ham i Betragtning af de Genvordigheder, han havde maattet udstaa, Lov til at repatriere. Først $^{3}/_{9}$ 1841 forlod han Upernivik, men Skibet fik en saa lang Hjemrejse, at han ikke kom til Danmark før i Januar 1842. Ved sin Afrejse skænkede han som Inventar ved Uperniviks Mission „et Exemplar af hver Bog i den grønlandske Litteratur med nogle foran skrevne historiske Notitser om deres Udarbeidelse og Udgivelse for saavidt Bøgerne selv ikke giver Oplysninger derom." — Efter sin Hjemkomst blev han allerede $^{23}/_{4}$ 1842 Spr. Sdr. Felding-Assing, hvorfra han $^{10}/_{12}$ 1850 forflyttedes til Husby-Sdr. Nissum. $^{7}/_{10}$ 1764 Spr. Understed-Karup, men fik $^{27}/_{11}$ s. A. Tilladelse til at betragtes som ikke kaldet. Entl. $^{10}/_{9}$ 1870 og † $^{21}/_{3}$ 1883. ~ 2) Sdr. Felding $^{13}/_{3}$ 1844 Juliane Eleonore Garnæs, f. Kolding $^{28}/_{6}$ 1811, † Husby $^{20}/_{12}$ 1883, Søster til hans første Hustru.

Det var næppe Boligens Slethed alene, der gjorde Miss. Østergaard ked af Upernivik. Han lærte aldrig rigtig det grønlandske

[1]) Den har sikkert staaet der fra den første Kolonis Tid, muligvis været den til Lassen opførte Præstebolig.

Sprog og kunde slet ikke med Grønlænderne, saa ned paa dem som lavere Væsner og har i sine Bladartikler omtalt dem saa ukærligt og uretfærdigt nedsættende[1]), at den Glans, der staar om ham som Hedningemissionær og en af Missionsselskabets første Usendinge, fordunkles meget derved. Han mente selv, at han alene vidste, hvorledes Missionen skulde drives — naar han kom til, skulde der nok komme Gang i Tingene! — Men den af Fabricius ønskede „Entusiasme" mærker man intet til hos ham, og han ender med den Falliterklæring, at „inden min Bortrejse var Missionen dèr bragt i den samme rette eller skæve Gang som i det hele øvrige Grønland." Hvilken mærkelig Inkonsekvens da at oprette et Legat for Hedningemissionen, bl. a. særlig i Grønland![2]) Eller er det maaske en sen Afbigt for den uretfærdige Dom? — Upernivik.

4. 1840—46: Gottfred Martin Qvirinius Christophersen.

F. Kbh. $^{27}/_{5}$ 1815. Søn af Lærer Martin Severin C. og Mette Marie Mandsa. Stud. pr. 1838, cand. theol. $^{22}/_{1}$ 1840 (h), grønl. Alumnus s. A., udn. $^{27}/_{11}$ 1840 og ord. $^{6}/_{1}$ 1841. Sp. Skjoldborg-Kallerup $^{18}/_{5}$ 1851, Søndbjerg-Odby $^{19}/_{4}$ 1859, Koldby $^{13}/_{9}$ 1872, † $^{23}/_{3}$ 1875. ~ $^{30}/_{3}$ 1841 *Laura Helene Harss,* f. Rygaard ved Roskilde $^{4}/_{6}$ 1820. Dtr. af Gartner Henrik H. og Cathrine Guldberg, † Roskilde $^{31}/_{3}$ 1903. — Ankom til Upernivik Søndag den 22. August 1841 og overtog Missionariatet fra Østergaard den 29de s. M. Leverancefortegnelsen udviser en total Mangel paa Embedsbøger. De beroede ved Diskobugtens Missionariater, og Østergaard havde intet gjort for at faa dem samlet. Det maatte hans Eftermand nu gøre; det lykkedes først helt, da han selv i 1846 kom ned til Egedesminde; der fandt han den gamle Kopibog, som han straks sendte op til dens Hjemsted.

I de faa Aar, Missionær Christophersen virkede ved Upernivik, gik Missionen jævnt fremad. Der ansattes nogle flere Kateketer, bl. a. en ved det nu atter beboede og til Handelsplads oprettede Tasiussaq. Nogle af disse Kateketer maatte han selv uddanne. En af dem var saa dygtig, at Kollegiet gav ham den høje Begyndelsesløn af 60 Rdl. aarlig og halvt Kostdeputat. — Det blev ogsaa nødvendigt for Christophersen at rejse mere, end hans Formand havde gjort; denne havde kunnet nøjes med 30 Rdl. aarlig til Rejser, nu steg Beløbet efterhaanden til 80. — Han havde ogsaa stadig Katekumener til Undervisning og Daab. Ved hans Afrejse var der kun 14 Hedninger tilbage i Distriktet. — Ogsaa Skolevæsenet gik fremad; Udsendingerne af Skolebøger og Undervisningsmaterialier bliver stadig større. Endog Forbruget af Regnebøger er ret stort.

Ved Briggen „Tordenskjold"s Udeblivelse i 1845 blev Missionær

[1]) Fhv. Kolonibestyrer Mathiesen siger i sin Bog »Om Grønland« (Kbhvn. 1852) Pag. 65 ligefrem, at Østergaard »har brudt Staven over dette Folk og i bogstavelig Forstand brændemærket det«.

[2]) Der er til Legatet knyttet den Bestemmelse, at 12 Kr. aarlig af Renterne skal anvendes til Vedligeholdelse af Familiegravstedet i Upernivik. Ialt 4, hans Kone og 3 Børn, ligger begravet der. — Legatet er oprettet 1879.

Upernivik. Christophersen sat i en slem Forlegenhed, da Beholdningen af Bøger, Papir, Kirkevin etc. truede med at slippe op. Det var derfor højst kærkommen, at Miss. *Nøsted* (se Egedesminde Nr. 13) viste den Betænksomhed med Egedesmindes Slupskib „Cornelia" — der af Inspektøren sendtes til Ūmánaq og Upernivik med nødtørftig Forstrækning fra de andre Kolonier, og som kom derop d. 1. Septbr. — „at forsyne Uperniviks Mission efter Evne med de nødvendige Gjenstande," eftersom Skibet, selvom det endnu skulde ankomme, „ei vil komme til at anløbe de nordligste Colonier." — De personlige Savn — af Post og privat Forsyning — som sikkert i sig selv ikke har været smaa, og som Upernivik's isolerede Beliggenhed af Mangel paa „Forfriskning af Land og Vand" har gjort dobbelt følelige, maatte Christophersen derimod finde sig i.

Gottfred Martin Qvirinius Christophersen.

Den nye grønlandske Salmebog af 1838 var endnu i 1842 ikke indført ved Upernivik. Som alle de andre Missionærer havde ogsaa Østergaard modtaget en større Forsyning deraf og en detailleret Anvisning til Bogens Brug ved Gudstjenesten, men havde egenmægtig lagt dem ad acta. Hvad der i Parenthes bemærket røber en stor Uforstand, thi Bogen er baade sproglig og kristelig set et mægtigt Fremskridt fra sin Forgænger. Kollegiet blev meget forfærdet og vred over denne Egenraadighed, da det erfarede den, og gav Christophersen Ordre til saa meget som muligt at fremskynde Indførelsen af Bogen. —

Den unge Mission var ikke udelukkende lys, der var ogsaa mørke Punkter. Der maatte især stadig kæmpes imod Overtro og Rester af hedensk Uvæsen. I 1844 forekom der blandt de Kristne Barnefødsel i Dølgsmaal med Udsættelse af Barnet — som derpaa blev opædt af Hunde! — og Aaret før havde Missionæren maattet udelukke en Mand fra Alterens Sakramente, fordi han havde drevet Aandemanerkunster og under Sygdom ladet hekse over sig.

Den lille Præstebolig var nu endelig bragt i beboelig Stand; i hvert Fald hørtes der ingen Klager over den fra Missionær Christophersen[1]). Han havde ogsaa bedre Kaar end sin Forgænger i en

[1]) 1843 skænkede Dansk Missionsselskab »en Kakkelovn af fortrinlig Construction« til Boligen.

anden Henseende, nemlig med Hjælp i Huset. Østergaard havde ansøgt om at faa en Kok, men en saadan vilde Kollegiet ikke indrømme ham, da Upernivik ikke hørte til de Steder, hvor dette „Emolument" fra gammel Tid var tilstaaet Missionæren. Det eneste, han fik, var, at han ved at henvende sig til Handelsdirektionen opnaaede, at en af Handelens Mandskab maatte hente Vand og hugge Brænde for ham. Christophersen beholdt denne sidste Hjælp og fik desuden af Kollegiet 30 Rdl. aarlig til en Kok. — Dog befandt heller ikke han sig godt ved Upernivik — hvortil især hans isolerede Stilling bidrog; han var saaledes kun én eneste Gang til Alters i alle de 5 Aar — nemlig da Missionær Hammer besøgte ham om Vinteren 1844. Derfor søgte han allerede $^{15}/_{7}$ 1842 om at blive forflyttet til Egedesminde, naar Missionær *Bjerrums* Tid udløb i 1843. Kollegiet beklager imidlertid ikke at kunne føje ham heri, fordi man har givet den ældre Missionær *Hammer* Afslag paa det samme — ellers vilde man gærne, fordi „De med Lyst, Iver og Duelighed røgter Deres Kald." Missionær Christophersen blev derfor taalmodig, hvor han var — og det betalte sig. Da den nye Ordning af Missionsvæsenet af $^{1}/_{7}$ 1845 var traadt i Kraft, udnævntes han fra $^{1}/_{7}$ 1846 til Missionær og Seminarieforstander i Jakobshavn, og efter at have overleveret Missionariatet til sin Eftermand, forlod han Upernivik 29. August 1846 efter at have skænket en Altertavle i forgyldt Ramme med Inskription, Luk. 2, 11, til Kirken deroppe. Om hans Bestræbelser for at skaffe Kirken en Prædikestol vil blive fortalt senere. — Upernivik.

Det var Kollegiets Mening, at Christophersen skulde bo ved Egedesminde sammen med Miss. Nøsted, indtil den nye Seminariebygning ved Jakobshavn blev færdig[1]). Men da det blev langt hen i September, inden Skibet naaede til Godhavn, og han havde Sygdom i sin Familie, turde han ikke vove Rejsen til Egedesminde over den aabne Munding af Diskobugten, hvortil han kun kunde faa en almindelig Slup, og ansøgte derfor Inspektoratet om Tilladelse til at overvintre ved Godhavn, hvor der var god Plads i en ganske ny Bestyrerbolig. Han mente ogsaa at kunne „stifte mere Gavn" der end ved Egedesminde, hvor der i Forvejen var en Præst. Inspektøren indvilgede ogsaa heri paa Betingelse af, at Christophersen selv skaffede sig Brændsel og hvad andet han skulde bruge fra Egedesminde, fordi der kun fandtes knap Forsyning ved Godhavn. — Han boede da ved Godhavn til Sommeren 1847, hvorefter han flyttede til Egedesminde og boede der, til hans nye Bolig i Jakobshavn blev færdig 1848.

Ved Upernivik efterfulgtes han af

[1]) Hvorledes to Familier skulde kunne faa Plads i den lille Bolig ved Egedesminde, er som sædvanlig noget, Kollegiet ikke indlader sig paa at overtænke. Det Aar, han senere tilbragte der, maa han derfor have boet i et af de andre Huse.

Upernivik. **5. 1846—50: Ludvig[1]) Andreas Mossin.**

F. Rønne 21/6 1891. Søn af Major, Tøjmester ved Bornholms Artilleri Chr. Peter M. og Gjertrud Elisabeth Georgine Hjorth. Stud. Rønne 1838, cand theol. 21/4 1845 (h), udn. 25/3 1846 og ord. 8/4 s. A. af Biskop Mynster. En Broder til ham, Chr. Fr. M., døde 1867 som Præst i Aakirkeby, en anden Broder, Carl Adolph M., cand. theol., var Adjunkt paa Herlufsholm 1851—93. M. blev 1846 ~ *Annine Wilhelmine Cathinka Hasselriis,* f. Hasle 9/9 1819. Dtr. af Byskriver Chr. H. og Cathrine Richter. 29. Marts 1846 fik han officiel Besked om at skulle til Upernivik, hvortil han ankom med sin Hustru d. 8. August og overtog Missionariatet fra sin Formand d. 17de s. M. —

Missionær Mossin førte Missionen jævnt fremad i det givne Spor. Der ansattes i hans Tid to nye Kateketer, begge hans egne Elever. Et Par nye Skolebygninger opførtes i Distriktet, deriblandt en ved Anlæget Prøven i 1848. Men hans Virksomhed led ved, at han havde et svagt Helbred, som ikke stod Maal med hans Iver for og Kærlighed til Grønlænderne. Han kunde saaledes ikke taale at rejse nær saa meget rundt i Distriktet, som han gærne vilde og som hans Formand havde gjort. — Ogsaa han døbte nogle Hedninger; ved hans Afrejse var der kun 8 tilbage i hele Distriktet.

I Mossins Tid fik Upernivik Kirke endelig en ordentlig Prædikestol, hvad den altsaa ikke har haft fra Begyndelsen. Den fik sin Historie. Da den danske Menighed ved Kolonien[2]) Søndag den 21. April 1844 efter endt Gudstjeneste var samlet hos Miss. Christophersen, foreslog denne ved frivillig Ofre at anskaffe en ny Prædikestol, hvortil Kirken trængte saa haardt. Forslaget modtoges med Begejstring, 15 Mænd i alle Stillinger gav straks 48 Rdl., dog paa den udtrykkelige Betingelse, at Præsten og hans Familie intet maatte give, idet de derved vilde vise ham deres Taknemlighed for, hvad han var for dem som Præst. Prædikestolen bestiltes og opsendtes 1845 med Briggen „Tordenskjold" — som jo imidletrid forliste paa Vejen. Saa var man altsaa lige vidt. Handelen var imidlertid saa kulant at godtgøre Malermester Dahlberg, som havde besørget Prædikestolen, hans Udlæg, 75 Rdl. Dette meddelte Missionær Christophersen ved Godhavn i 1847, hvorefter han skrev til Mossin, om de vilde have Pengene tilbage eller ved et nyt Sammenskud forøge Summen saa meget, at en ny kunde anskaffes. Der var ganske vist det aber derved, at nogle af Bidragyderne imidlertid var bortflyttet. Men de fastholdt alle deres Bidrag, ligesom Menigheden ved Upernivik straks tilskød de manglende 27 Rdl., som hjemsendtes samme Aar tilligemed det tid-

[1]) Ikke Lauritz, som jeg fejlagtig har i »Miss. og Præster i Diskobugt« (Pag. 58) efter en Kollegieskrivelse i Jakobshavns Kopibog.

[2]) Der var ved Upernivik dengang forholdsvis mange flere Danske end ved de andre Kolonier, fordi hele Mandskabet var dansk; der var endnu ikke antaget nogen Indfødt i Tjenesten, formodentlig fordi Upernivik's Befolkning endnu befandt sig paa det oprindelige eskimoiske Omflakker-Standpunkt.

ligere indsamlede. Saa kom der i 1848 med Skibet en smuk Præ- Upernivik.
dikestol med Himmel og Inskription, Johs. 14, 6. Men nu kom en ny Vanskelighed. Hr. Dahlberg havde i Aanden set Upernivik's Kirke som en Købstads- eller større dansk Landsbykirke og lavet Stolen derefter. Den kunde slet ikke staa i det lille, lavloftede Rum. Tømmermanden ved Kolonien maatte derfor lave den helt om, og saa kunde den endelig d. 25. Marts 1849, 5. S. i Fasten, indvies og tages i Brug i den samlede danske Menigheds Overværelse. Men Himlen blev der slet ikke Plads til.

Missionær Mossin holdt ikke længe ud ved Upernivik. Til hans egen Svaghed kom ogsaa, at hans Kone mistede sit Helbred og maatte rejse hjem 1848 for at blive restitueret. Aaret efter maatte han søge om Gageforskud for at kunne lade hende gennemgaa en Kur. — Han søgte derfor i 1848 om at komme til Jakobshavn, da han havde hørt, at Seminarieforstander Christophersen vilde hjem Aaret efter. Da dette ikke var Tilfældet, kunde Kollegiet ikke indvillige i hans Begæring, men ansatte ham fra 1. Juli 1850 ved Frederikshaab i Sydgrønland, hvortil Skipperen vilde faa Ordre til at bringe ham.

Maaske har Kollegiet ikke sørget for, at denne Ordre blev givet, eller maaske har Skipperen handlet egenmægtigt, eller muligvis har han under Oprejsen mødt saa meget Is udfor Frederikshaab, at han er bleven bange. Nok er det, at da Skibet kom til Upernivik, nægtede han at gaa ind til Frederikshaab med Præsten paa Hjemvejen. Mossin besluttede da at rejse med til Danmark — hvortil det, at hans Kone var hjemme, sikkert ikke mindst har bidraget — og efter at have afleveret Missionariatet til sin Eftermand, forlod han Upernivik sidst i Juli 1850. — Næste Aar rejste han med Familie til Frederikshaab, hvor han virkede til 1855, da han hjemrejste. Han kunde dog ikke slaa sig til Ro i Danmark; Grønland drog ham for stærkt. 26. Marts 1856 afgik Briggen „Baldur", som skulde til Holsteinsborg, fra København. Det var det første af Handelens Skibe, som man havde ladet gøre to Rejser om Aaret — hvad den ogsaa skulde have gjort det Aar. Men man hørte aldrig mere noget til den. Den formodes forlist mellem Ismasser, som i det Foraar skal have vist sig i Atlanterhavet paa et Strøg, hvor man ellers ikke venter at træffe Is[1]). „Omtrent 10 Passagerer fulgte med det, og deriblandt Inspekteuren, Capitain Holbøll, samt Pastor Mossin, der efterat have udtjent sine bestemte Aar, ikke vilde antage noget Kald i Danmark, men ganske og aldeles offre sig til sin Virksomhed blandt Grønlænderne[2])." Han skulde da være vendt tilbage til Frederikshaab. —

[1]) En anden Formodning — udgaaet fra Handelens Plads i København — gaar ud paa, at Skibet skal være brændt i aaben Sø, idet en Krudtfustage ved Indladningen gik itu, og Krudtet, der løb ned mellem Lasten, ved Søgang og Rulning da har bevirket Selvantændelse.

[2]) Rink: Grønland, III, Pag. 398.

Upernivik. **6. 1850—58: Jens Michaël Peter Kragh.**

F. ved Egedesminde $^{2}/_{12}$ 1820 Kl. $12^{3}/_{4}$ Middag. Søn af Miss. Peter Kragh og Anne Marie Lidemark, døbt 4. Søndag e. Hellig 3 K., $^{28}/_{1}$ 1821, af Miss. Løchte fra Jakobshavn. Da han 8 Aar gl. kom til Danmark, kunde han ikke tale Dansk, hvad der satte ham saa meget tilbage, at han først blev Student (Randers) 1842. Cand. $^{8}/_{5}$ 1848 h^{2}[1]) (1-h); blev straks derpaa grønl.-Alumnus og bestemtes allerede i 1849 til Missionær ved Upernivik, idet man mente, at han som indfødt og Blanding maatte egne sig særlig til denne Post, som ingen anden havde kunnet udholde. Udn. $^{31}/_{12}$ 1849 og ord. $^{18}/_{1}$ 1850. ~ $^{20}/_{5}$ 1848 i Kbh. *Johanne Eleonora Lund,* f. paa Næsbyholm $^{3}/_{9}$ 1824. Dtr. af Forp. Søren L. og Birthe Hansen, † Strandby $^{28}/_{5}$ 1896. — Missionær Kragh ankom til Upernivik $^{10}/_{7}$ og overtog Missionariatet fra Mossin $^{20}/_{7}$ 1850. — Skønt han straks blev selvstændig Missionær og maatte forudsættes meget hurtigt at kunne blive fuldstændig Herre over Sproget, spiste Kollegiet ham dog af med Seminarielærer-Gage det første Aar. —

Kragh var en samvittighedsfuld og nidkær Missionær. Han var ikke for ingenting sin Faders Søn. Ligesom Faderen færdedes han stedse mellem de indfødte, berejste Distriktet flittigt og genindførte for en Tid de gamle Skikke med Overhøring af Altergæster og Bønholdelse hver Aften, som nu ellers var ved at gaa af Brug. Ogsaa Faderens litterære Arbejde fortsatte han ved at oversætte kristelige og moralske Fortællinger og Opbyggelsesbøger, samle og nedskrive gamle grønlandske Sagn, omarbejde og gennemrette ældre Oversættelser, bl. a. Wielands „Oberon"[2]) og samle vidtløftige Supplements til Fabricius' grønlandske Ordbog, især med Hensyn til den Upernivikske Dialekt. Men hele hans Produktion — hvoraf en stor Del nu er i min Besiddelse — foreligger kun i Manuskript.

Anm. Her skal anføres et morsomt Eksempel paa Missionskollegiets hyppige Konfusion med Hensyn til grønlandske Forhold. 1853 meddeler Kollegiet Kragh, at det udsender et større Parti af „Egedesmindes Aftensamtaler", som hidtil har beroet hos Handelsdirektionen. Bogen, der er trykt paa Grønlandsk 1837, hedder „Hans Egedes Aftensamtaler med sine Disciple," men den er udgivet ved Peter Kragh, fhv. Præst i Egedesminde. Heraf det besynderlige Navn, Kollegiet giver den.

Under Missionær Kraghs Førerskab gik Arbejdet i Menighed og Skole sin støtte Gang fremad. Kateketerne arbejdede godt og

[1]) I skriftlig stod han saa godt, at Prof. Hermansen ved Censuren sagde til ham: »Hvis De passer paa Deres Mund, kan De let faa Laud.« Men han var efter eget Sigende umulig som Eksamensmenneske.

[2]) Oprindelig oversat af Joh. Chr. Mørch, f. $^{15}/_{10}$ 1768 i Frederikshald, Assistent i Frederikshaab og Købmand i Julianehaab 1785—1813; død $^{27}/_{3}$ 1830 som Toldkasserer i Bergen. Gift 2 Gange med Blandinger.

samvittighedsfuldt — man faar Indtrykket af, at de ligesom har taget sig sammen til at yde deres bedste overfor ham, der var en af deres egne og havde mere Færdighed i Sproget end nogen tidligere Præst. Dog havde han den Sorg, at en af Kateketerne begik Selvmord — rimeligvis dog i Vildelse. — Ligesom sine Forgængere maatte ogsaa Miss. Kragh kæmpe mod Overtro og Umoralitet, det sidste for en Del udgaaende fra slet Eksempel paa nogle af det danske Mandskabs Side. Det hjalp jo ikke paa dette Forhold, at en Mand ved Ūmánaq, der skilte sig fra sin Kone, flygtede til Upernivik med sin Konkubine. Da det trods al Anstrængelse ikke lykkedes Kragh at fjærne disse fra hinanden, tog han endelig efter 3—4 Aars Forløb det fornuftige Parti at vi dem til hinanden. Dette syntes Kollegiet ikke om, skønt den forladte Hustru allerede var gift. Ogsaa nogle Hedninger døbte Kragh, deriblandt en gammel Mand, hvis grønlandske Navn Nalo (den uvidende) synes at have været træffende, thi trods hans store Længsel efter Daaben turde Præsten ikke døbe ham uden Kollegiets Tilladelse, fordi det kun var muligt at bibringe ham et Minimum af den fordrede kristelige Kundskab. Kollegiet tillod det dog, 1858, og Kragh havde den Glæde at kunne afslutte sin Virksomhed med at indlemme den gamle Nalo i den kristne Menighed. — Ved hans Afrejse var der kun 2 udøbte tilbage i hele Distriktet. —

Upernivik.

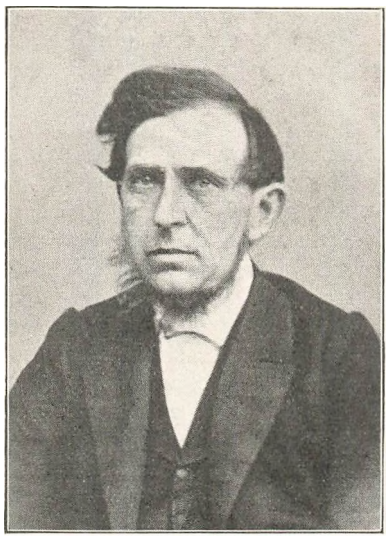

J. M. P. Kragh.

Medens Kragh var Missionær ved Upernivik, kom Hedningerne ved Kap York anden Gang paa Tale. 1856 paatænktes det at sende en Ekspedition derop for at overføre de derboende Grønlændere — eller saamange som vilde — til de mere civiliserede Egne ved Upernivik. Kollegiet bad Kragh om her at virke saa meget som muligt i Missionens Interesse og især om at tage med derop for at tale med Hedningerne og paavirke dem til at flytte. Men Ekspeditionen blev ikke til noget; der høres intet mere derom. —

Paa denne Tid gik det omsider op for Kollegiet, at Poul Egedes af Fabricius genudgivne Oversættelse af Ny Testamente var forældet, og at Gl. Testamente endnu ikke var oversat i sin Helhed. Det besluttedes derfor i 1855 at give nogle af de dygtigste Kateketer i Grønland et Gratiale paa 50 Rdl. for at oversætte saa stort

Upernivik. et Stykke af Biblen, særlig Ny Testamente, som de kunde overkomme. Det skete ogsaa, men det var alligevel ikke ad den Vej, Grønlands nye Bibeloversættelse skulde blive til, i saa Fald var den sikkert bleven bedre end den, vi fik gennem danske Missionærer.

Det kneb med at skaffe Elever til Jakobshavns Seminarium, især fra Upernivik Distrikt. Kollegiet indskærper stadig Kragh at paavirke Fædrene til at sende deres Sønner derned og er halvvejs fornærmet over, at det ikke lykkedes ham. Han gjorde sig saamænd Ulejlighed nok derfor, men det var næsten umuligt at overvinde Uvilje mod at sende Børnene „saa langt" bort[1]), og det hele Resultat af hans Anstrængelser blev én Elev. —

Kollegiets Forventning om, at Missionær Kragh bedre end andre skulde kunne finde sig til Rette ved Upernivik, slog for saavidt fejl, som han allerede i 1852 søgte Forflyttelse til et andet Missionariat, dog mere for sin Hustrus end for sin egen Skyld. Da det ikke kunde bevilges, blev han uden senere at søge bort sin Tid ud. Han vilde vel ogsaa være bleven længere i Landet, hvis hans Hustru havde kunnet finde sig i det, eller hvis han var bleven forflyttet længere sydpaa, thi han befandt sig vel mellem Grønlænderne. Dog tog Upernivik barske Klima og den slette Bolig ogsaa paa ham, og i 1858 laa han syg omtrent 3 Maaneder. Han rejste derfor hjem $^{6}/_{9}$ 1858 efter at have overgivet Missionariatet til sin Eftermand. Ved sin Afrejse skænkede han en Samling danske og grønlandske Bøger til Missionariatet. — Til Upernivik Kirke var der i hans Tid af en Træskærer i Danmark bleven skænket et Alterbord med stort Krucifiks og store Stager samt en Døbefont, alt i smukt udført Træarbejde[2]). Kirken var imidlertid saa lav, at Krucifikset maatte staa ved Siden af Alteret. — Harmonium fik Kirken først i 1873.

Efter sin Hjemkomst fra Grønland blev Missionær Kragh $^{14}/_{8}$ 1859 Spr. Gislum-Vonsild, hvorfra han $^{11}/_{7}$ 1868 forflyttedes til Strandby-Farsø. Herfra tog han sin Afsked $^{1}/_{2}$ 1896 og døde $^{19}/_{12}$ 1901 paa Støttrupgaard ved Hornum, hvor han boede hos en Datter. Han bevarede til det sidste en levende Interesse for Grønland, men hans Begreber om Landet og dets Forhold var unægtelig noget antikverede. —

7. 1858—66: Moritz Christian Julius Anthon.

F. Aarhus $^{1}/_{9}$ 1829. Søn af Justitsr., Toldinsp. Jørgen Chr. A. og Juliane Etzardine Caroline, Comtesse Holstein. Stud. Horsens 1849, cand. $^{26}/_{2}$ 1858 (nc), udn. $^{19}/_{3}$ og ord. $^{12}/_{5}$ 1858. ~ $^{14}/_{5}$ 1858 *Anna Mathilde Elisabeth Heboe,* f. Kbh. $^{14}/_{8}$ 1837. Dt. af Kopist i Hof- og Stadsretten Peter Chr. H. og Eva Louise Petersen. † $^{1}/_{11}$ 1912. — Med sin Hustru ankom han til Upernivik $^{23}/_{8}$ og overtog Missionariatet fra sin Formand $^{31}/_{8}$ 1858.

[1]) Og vedblev til den nyeste Tid at være det.

[2]) Ganske tilsvarende Inventar skænkede samme Mand til Jakobshavns, Godthaabs og Julianehaabs Kirker.

Under Missionær Anthon fæstnedes Missionen end yderligere i Upernivik. Upernivik. Der ansattes flere Kateketer, bl.a. i 1859 den fra Danmark tilbagevendende Tobias Mørch (se nedenfor Nr. 10), der først anbragtes som Overkateket ved Prøven, men senere ved selve Kolonien, og som blev en god Støtte og Hjælp for Missionæren; og Missionens Udgifter — til Kateketlønninger og Rejser — steg efterhaanden fra knap 400 til 640 Rdl. — De sidste Hedninger i Distriktet døbtes nu ogsaa, ved Anthons Afrejse var der ingen tilbage. Alle de derboende Grønlændere var nu Kristne, i hvert Fald af Navn. At Rester af Hedenskabet endnu længe vedblev at ytre sig er saa rimeligt, at det modsatte maatte have vakt Forundring.

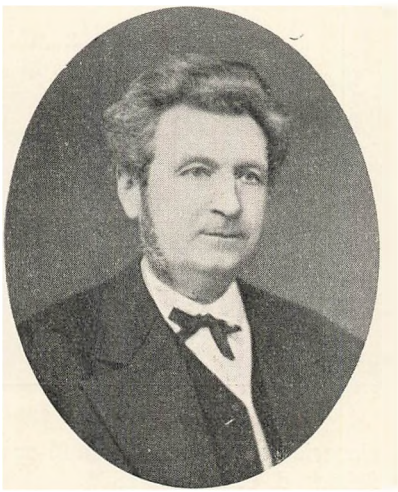

M. C. J. Anthon.

Missionær Anthon tog sig med megen Iver af Skolevæsenet og bragte det et godt Stykke fremad. De flinkeste af Skolebørnene ved Kolonien underviste han selv i Dansk, hvori nogle af dem bragte det temmelig vidt. —

Medens Anthon var ved Upernivik, blev der endelig opført en ny Missionærbolig. Da han kom derop, blev han saa forfærdet over den gamle, at han straks skrev hjem og bad om en ny. Men Kollegiet kunde foreløbig kun bevilge de mest nødtørftige Reparationer. Herved blev det, til Missionen kom under Kultusministeriet. Da kom der bedre Gang ogsaa i Bygningsforholdene, og 1863 meddeltes det Anthon, at en ny Bolig vilde blive bevilget, saasnart de nødvendige Overslag dertil hjemsendtes fra Grønland. Dette var han naturligvis ikke sen til at besørge, og i 1864 opsendtes den nye Bolig, der dog naturligvis først kunde blive helt færdig 1865. Det blev saaledes kun ét Aar, han kom til at nyde godt af den. —

Ogsaa Missionær Anthons Helbred led ved Upernivik haarde Klima og den daarlige Bolig. Og da der desuden efterhaanden udviklede sig et meget spændt Forhold mellem ham og Koloniens Bestyrer, blev det ham utaaleligt at være der. Han søgte derfor 1863 om næste Aar enten at blive forflyttet til Sydgrønland eller faa Lov at rejse hjem paa Permission. Men i Sydgrønland havde man intet ledigt Missionariat at give ham, og Permission maatte han ikke faa, fordi hans Embedstid snart var udløben og man heller ikke havde nogen til at overtage hans Plads i Permissionsaaret. Han maatte derfor blive. — Efter at have overleveret Mis-

Upernivik.

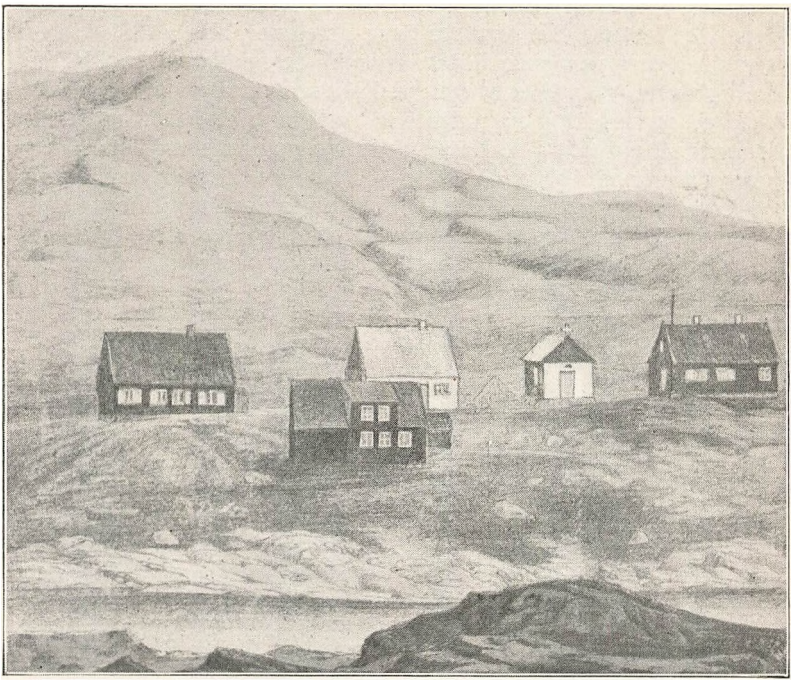

Upernivik ca. 1860. Præsteboligen i Forgrunden, Kirken bagved til Højre.

sionariatet til sin Eftermand rejste han hjem med Briggen „Hvalfisken" d. 6. August 1866.

Efter sin Hjemkomst længtes han tilbage til Grønland, og da han tillige snart indsaa, at det under de daværende Forhold vilde vare længe, inden han kunde opnaa Embede i Danmark, gik han 1868 igen ud til Landet, denne Gang til Julianehaab, hvor han virkede til 1874. Efter Hjemkomsten herfra var han en Tid privat Medhjælper hos Provst Hall paa Frederiksberg, til han $^{16}/_{6}$ 1876 blev Spr. i Hurup i Thy. Herfra forflyttedes han $^{27}/_{1}$ 1888 til Vejrum, tog sin Afsked $^{24}/_{4}$ 1906 og tog Bolig i København, hvor han døde $^{27}/_{2}$ 1920.

8. 1866—68: Thøger Sørensen.

F. Nørbjerre $^{20}/_{5}$ 1835. Søn af Smed Søren Thøgersen og Johanne Marie Nielsdatter Hauge. Stud. pr. 1860, cand. theol. $^{25}/_{1}$ 1866 (h$_1$), 1851—55 Privatlærer Raarup, udn. $^{3}/_{3}$ 1866 og ord. $^{25}/_{4}$ s. A., $^{23}/_{7}$ 1877 Spr. Ulvborg-Raasted, $^{21}/_{11}$ 1882 Spr. Vrejlev-Hæstrup, entl. $^{21}/_{11}$ 1895, † Stege $^{30}/_{4}$ 1917. ~ Kbh. Vor Frelsers K. $^{9}/_{3}$ 1866 *Sofie Frederikke Charlotte Nielsen,* f. Kbh. $^{17}/_{11}$ 1831, † Stege $^{15}/_{2}$ 1915. Dtr. af Musikdirektør Søren Vilhelm N. og Birthe Johanne Dorthea Nielsen. Ankom $^{17}/_{7}$ 1866 med Briggen „Hvalfisken" til Upernivik og overtog Missionariatet fra sin Formand $^{31}/_{7}$.

Missionær Sørensen havde ganske særlige Forudsætninger for at kunne virke ved et Sted som Upernivik, idet han i Forvejen havde gjort Tjeneste i Grønland i flere Aar. Efter i sin Ungdom at have været Privatlærer paa Landet i 4 Aar, blev han efter Ansøgning under $^{31}/_{5}$ 1855 antaget af Missionskollegiet som Elev paa Jakobshavns Seminarium med det Formaal at uddannes til „controllerende Catechetformand" i Grønland. Til hans Ophold anvistes 100 Rdl. og andre 100 „til hans øvrige Fornødenheder." I Skrivelsen om hans Ansættelsesvilkaar siges det, at „der kan i Tiden gives ham Haab om, naar han tilbørligen opfylder sine Pligter og efter flere Aars Forløb, enten at vorde ordineret til Præst i Grønland (altsaa Forsøg til en ny Maade at skaffe Grønland Præster paa) eller at erholde Tilladelse til at vende tilbage til Danmark, hvor Collegiet da vil virke, hvad det formaar, til at forskaffe ham en passende Ansættelse." Der blev dog ikke gjort Brug af noget af disse Alternativer. Da Sørensen 1857 havde taget Seminaristeksamen i Jakobshavn, blev der tilbudt ham en Stilling som Kateketformand i Claushavn, men han foretrak at rejse til Danmark for at forberede sig til Studentereksamen. Da han 1861 havde taget „anden Eksamen", modtog han Ansættelse (ifl. Skr. af $^{23}/_{4}$) som Seminarielærer i Jakobshavn med 500 Rdl. i aarlig Gage og virkede i denne Stilling i 2 Aar, hvorefter han vendte tilbage til Danmark for at tage Embedseksamen.

Upernivik.

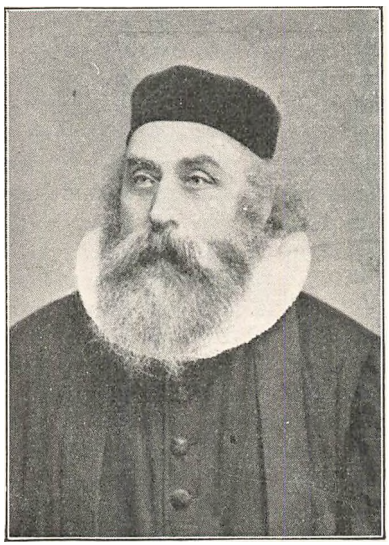

Thøger Sørensen.

Missionær Sørensen tog fat paa sin Gerning „med Iver og Nidkjærhed[1])." Hans tidligere Ophold i Grønland kom ham her til megen Nytte, idet han straks kunde gøre sig forstaaelig paa Grønlandsk og hurtig blev temmelig perfekt i Sproget, foruden at han havde nøje Kendskab til Grønlændernes Levevis og Tankesæt. Da flere Steder i Distriktet trængte til nye Kateketer, begyndte han straks at uddanne to unge Mænd, som senere efter hans Bortrejse blev ansat som Kateketer med 80 Rdl. i Løn. En ung Dansk, *Vilhelm Lange,* som var 18 Aar gl., fik han med Ministeriets Tilladelse ansat som Kateket med 25 Rdl. i Løn, men da han foreslog at uddanne ham med en større Virksomhed for Øje, vilde Ministeriet ikke gaa med dertil, dels fordi Bekostningerne vilde blive for store, dels og især

[1]) Min. Skr. $^{28}/_{4}$ 68.

Upernivik. fordi Tanken om indfødte Præster nu kom mere og mere i Forgrunden.

Anm. Samtidig var det stærkt paa Tale at forbedre Missionærernes Lønninger, som endnu kun kunde naa 870 Rdl. foruden i en Aarrække et „Korn- eller Dyrtidstillæg", men Ministeriet maatte i 1867 med Beklagelse meddele, at dets Bestræbelser i denne Retning ikke var lykkedes. Det skulde vare lang Tid endnu, inden det lykkedes. —

Under Missionær Sørensen blev Forholdet mellem Handel og Mission ved Upernivik noget bedre, om end ikke helt uden Rivninger. Det var Ministeriets Haab, at Sørensen som vant til Landet skulde kunne blive en længere Aarrække ved Upernivik. Men det gik ikke i Opfyldelse. Allerede efter et Aars Forløb havde hans Helbred lidt saa meget, at han maatte søge indtrængende om Forflyttelse. Hans Grunde hertil var saa vægtige, at Ministeriet mente at maatte imødekomme ham, uagtet det ikke havde nogen at sætte i hans Sted. $^{28}/_{4}$ 1868 meddeltes det ham, at han vilde blive forflyttet til Frederikshaab, hvor man haabede, at han vilde „blive tilfreds og i flere Aar kunne virke i Missionens Tjeneste." Rejsen dertil vilde rigtignok blive besværlig, nemlig dels med Skib, dels med Baad eller mindre Fartøj, men „disse Vanskeligheder har ikke været at undgaae" — man havde ingen Dampskibe i Grønland dengang! $^{16}/_{5}$ maatte Ministeriet imidlertid ændre sin første Bestemmelse: Vanskelighederne ved Flytningen til Frederikshaab havde vist sig at være for store[1]), og man maatte derfor bede ham tage tiltakke med Holstensborg.

I Vinteren 1871—72 var Missionær Sørensen i Danmark og deltog i en Kommission til Ordning af de grønl. Kirke- og Skoleforhold; de her fremkomne Forslag, som for en stor Del skyldtes ham, ligger delvis til Grund for den Nyordning, som indførtes ved Loven af $^{1}/_{4}$ 1905 — et talende Bevis for, hvor længe Reformer Grønland vedrørende tidligere var om at modnes. 1872—75 var Sørensen Seminarieforstander i Jakobshavn, hvorfra han forflyttedes i samme Egenskab til Godthaab, hvor han virkede i to Aar. 1877 hjemgik han efter ialt 15 Aars Tjeneste i Grønland, deraf de 11 som Missionær.

Missionær Sørensen dels oversatte, dels forfattede en Række Salmer og aandelige Sange, deriblandt „Festsalmer ved 150-Aars Festen for Hans Egede." Nogle af hans Salmer, ialt 8, deriblandt Oversættelse af „Aand over Aander" og en meget smuk Allehelgenssalme til Melodi „Af Højheden oprunden er" findes i den nu benyttede grønlandske Salmebog.

---

[1]) Man har maaske været bange for, at det skulde gaa som med Miss. Mossin (se ovenfor) og Rejsen ende i Danmark i Stedet for i Frederikshaab.

I Aaret 1868—69 var der ingen Missionær ved Upernivik. Mis- Upernivik.
sionariatet var — i Lighed med tidligere Praksis — henlagt som Anneks til Egedesminde[1]). Pastor *Skram* berejste det derfra i Sommeren 1868 (mod et Gagetillæg paa 400 Rdl.) og overgav det $^{31}/_{7}$ til Overkateket *Tob. Mørch,* som derefter udførte det lokale Tilsyn indtil Eftermandens Komme, hvorfor han fik et Honorar paa 200 Rdl. —

9. 1869—74: Peter Christian Jensen.

F. Vestergaard, Skibsted Sogn, $^{17}/_{4}$ 1841. Søn af Grdj. Jens Nielsen og Kirstine Christensen, stud. pr. 1862, cand. $^{23}/_{6}$ 1868 (h_2), udn. $^{20}/_{3}$ og ord. $^{28}/_{4}$ 1869. ~ Mov $^{12}/_{5}$ 1869 *Ida Nina Elisabeth Knuthsen,* f. Holbæk $^{4}/_{9}$ 1846, † Kbh. $^{27}/_{2}$ 1919, Dt. af Spr. Theodor K. og Anne Rosine Krumm (Keyser). — Han afrejste fra København ca. 25. Juni og ankom 27. August 1869 til Upernivik, hvor han to Dage senere modtog Missionariatet af Overkateket Mørch.

Ministeriet var overmaade godt tilfreds med Missionær Jensens 5-aarige Virksomhed ved Upernivik. Han tog med megen Iver, Alvor og Interesse fat paa sin Gerning og støttedes heri energisk af Overkateketen, for hvis gode Hjælp han var meget taknemlig. Trods de Sprogvanskeligheder, han i Begyndelsen havde at kæmpe med, berejste han allerede det første Aar hele Distriktet saa flittigt, og satte sig saa nøje ind i Forholdene paa hvert enkelt Sted, at han kunde hjemsende en meget detailleret Beretning om Befolkningens religiøse og sædelige Tilstand, Undervisningens Standpunkt, Kateketernes Forhold m. m. Det fremgik heraf, at Forholdene de fleste Steder lod meget tilbage at ønske, omend der ogsaa var Lyspunkter. Men flere af Kateketerne arbejdede utilfredsstillende. En af dem maatte han endog suspendere. Da han derfor gav sig til i Forening med Mørch at uddanne nogle, og ogsaa i 1872 og 73 fik et Par op fra Jakobshavns Seminarium, og samtidig fortsatte med flittig Berejsning af Distriktet og Inspektion af Skolerne, kunde han efterhaanden melde om Fremgang flere Steder. — I 1872 mistede han imidlertid sin trofaste Hjælper Mørch, idet denne rejste til Danmark. —

P. C. Jensen.

[1]) Se »Miss. og Præster«, Pag. 117.

Upernivik. Med et rigtigt Blik for den Vej, Udviklingen burde gaa ad, fik han Distriktets daværende kommunale Styrelse, Forstanderskabet, for hvilket han selv var Formand, til at interessere sig for Skolevæsenet og Missionens øvrige Forhold. Det vedtog at lade indrette Kirkegaarde ved flere Pladser, bidrage til Opførelsen af et „Skolelokale med Bedesal og Kateketbolig" ved et større Udsted, hvor det i højeste Grad tiltrængtes, og „føre Tilsyn med" Kateketerne. Ministeriet paaskønnede vel den heri udviste Interesse fra Forstanderskabets Side, men var dog især med Hensyn til det sidste Punkt noget betænkelig og udtalte, at dette „Tilsyn" alene maatte have til Formaal at støtte Missionærens Virksomhed og „paa ingen Maade føre til noget Overgreb paa hans Embedes Omraade," og at i det hele taget Forstanderskabets Hjælp maatte benyttes med Varsomhed „for ikke at bringe Missionen og navnlig Kateketerne i yderligere Afhængighed af den locale Handelsbestyrelse." Det

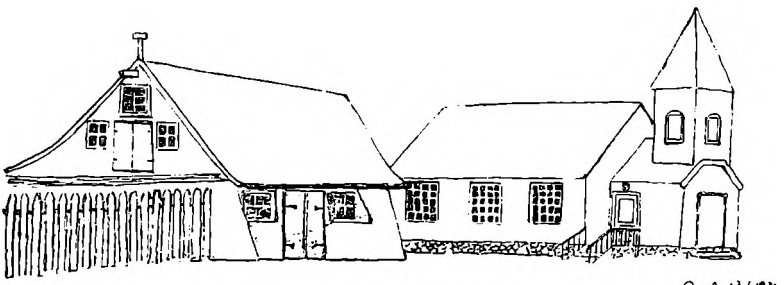

Upernivik gamle Kirke.

kunde maaske være nødvendigt — især endnu dengang — enkelte Steder at nære saadanne Betænkeligheder, men det er alligevel udenfor al Tvivl, at hvis et saadant Samarbejde mellem Missionen og den kommunale Styrelse var bleven iværksat dengang, saa vilde især Skolevæsenet have været videre fremme end det nu er — skulde det saa end være gaaet lidt ud over Missionærernes ophøjede Embedsværdighed. —

Da Missionær Jensen havde et noget svagt Helbred, kunde heller ikke han taale et længere Ophold ved Upernivik. Den nye Bolig var heller ikke saa god, som man kunde have ventet. I alt Fald maatte den „grundig efterses" allerede 1870. Jensen søgte derfor allerede i 1872 om Forflyttelse sydpaa. Det kunde dog ikke ske før i 1874. Da forflyttedes han til Frederikshaab ifl. ministeriel Ordre af $^{17}/_{4}$. Efter at have afleveret Missionariatet til sin Eftermand, forlod han Upernivik 3. August. 7. September var han endnu ikke naaet længere end til Godhavn. Ved Frederikshaab virkede han til 1879. — Efter sin Hjemkomst fra Grønland blev han $^{12}/_{11}$ 1880 Spr. Nors-Tved, hvor han virkede til sin Død $^{2}/_{11}$ 1899. —

10. 1874—81 og atter 1887—1908: Severin Christian Tobias Simeon Mørch. Upernivik.

F. ved Ũmánaq $^{15}/_{9}$ 1840, Blanding, Sønnesøn af Købmand Johan Lorentz Mørch ved Egedesminde (P. Kraghs samtidige) og Dattersøn af dansk Bødker Martin Møller ved Ũmánaq. Hans Fader, Hans Peter M., var Elev paa Kraghs „Læreanstalt" ved Egedesminde og derefter først Kateket og senere Overkateket ved Ũmánaq fra 1840 til 1876. Hans Moder hed Johanne Birgitte Charlotte. Allerede som Skoledreng viste Mørch ualmindelige Evner, hvorfor Missionær *Haase,* da han var 12 Aar gammel, begyndte at undervise ham privat med Nedsendelse til Seminariet som Maal. $^{1}/_{4}$ 1855 blev han konfirmeret, og samme Sommer drog han til Jakobshavn for at blive Seminarist[1]). Hans Lærere her var Præsterne *Wolf* og *Kjer* samt Seminarielærer *Vitus Steenholdt.* Paa Seminariet lærte han Religion i videre Udstrækning, Kirkehistorie, Verdenshistorie, Geografi, Dansk, Skrivning og Regning, og blev snart den flinkeste af Eleverne. Derfor tog Seminarieforstander Wolf sig særlig af ham og optog ham i sit Hus. Da han efter 3 Aars Undervisning skulde dimitteres, kunde han skrive og læse Dansk, men det kneb lidt med at tale det frit. Imidlertid havde Seminarieopholdet givet ham Blod paa Tanden, og han vilde gærne lære mere. Han bad derfor selv Wolf om at komme med til Danmark, naar denne efter endt Tjenestetid skulde hjemgaa. Da dette faldt sammen med Wolfs eget Ønske, tog han ham med hjem. Mørch opholdt sig nu 8 Maaneder i Danmark, hvor han boede hos Skolelærer Kjerulff i Brønshøj. Her undervistes han videre, især i praktisk Skolegerning. 1859 opsendtes han til Upernivik, hvor han ankom 25. Septbr. og straks tiltraadte sin Virksomhed som Overkateket. Hans gode Fyldest i denne Stilling er flere Gange omtalt ovenfor. I Begyndelsen boede han hos andre, men 1864 byggede han selv Hus, hvor han tillige holdt Skole. Han drev Sælhundefangst om Vinteren med Slæde, men ikke om Sommeren, fordi han ikke var Kajakroer. — ~ $^{2}/_{12}$ 1866 *Marie Regine Lynge,* f. $^{30}/_{3}$ 1850, † Upernivik 1917. Dtr. af Sælfanger Jakob Georg Nielsen Lynge og Købmand Severin Cortsens Datter Sophie Mathilde C.

Allerede da Missionær Wolf i 1858 bragte Mørch til Danmark, var det med hans eventuelle senere Ordination for Øje. Tanken om indfødte Præster, som allerede var fremsat af Dansk Missionsselskab 1842[2]), begyndte nemlig endelig dengang at blive levende for Kollegiets Bevidsthed. Men Kollegiet sang da paa sit sidste Vers og fik ikke gennemført Sagen. Spørgsmaalet blev imidlertid mere og mere brændende, dels fordi det i sig selv er saa naturligt, at det

[1]) I Skolen lærte han Læsning, Skrivning, Regning og Religion. Hos Pastor Haase tillige Geografi, Retskrivning og Dansk.

[2]) I Grunden var Tanken rejst allerede 1837 i et Brev fra D. M. S.s Formand J. F. Fenger til Miss. Wandall i Holsteinsborg, men uden at det endnu havde officiel Henvendelse til Kollegiet til Følge.

Upernivik. kun kan undre os, at det ikke forlængst var bleven Alvor, dels maaske især, fordi Tilgangen af Theologer til det grønlandske Seminarium i København i den følgende Tid var yderst sparsom. Og da Kultusministeriet efter Overtagelsen af Missionen satte Sagen under Debat blandt Præsterne i Grønland, henledte det allerede 1/4 1863 Opmærksomheden paa, at „den særdeles duelige Cathechet Tobias Mørch ved Upernivik" maatte komme i første Række, naar Talen blev om at realisere Tanken om indfødte Præster. 1865, da der med dette for Øje var bleven indrettet en „højere Afdeling" paa Jakobshavns Seminarium, udtalte Ministeriet, at „det ansees at ville blive til Gavn for Missionen, om Tob. M. ved Upernivik indtræder i bemeldte Afdeling" — for saa senere at sendes til Danmark til yderligere Uddannelse. Han kunde imidlertid dengang ikke undværes ved Upernivik, og nu hørtes der intet derom i nogle Aar, hvad der rimeligvis hang sammen med, at han imidlertid var bleven gift. Men da optoges Sagen atter, og denne Gang for Alvor. 1/7 1870 anmodedes Miss. Jensen om „ganske underhaanden" at meddele Ministeriet Oplysninger om Mørchs Alder, Livsomstændigheder og Skikkethed til Præstegærningen. Og atter denne Gang faldt Mørchs eget Ønske sammen med hans Overordnedes Tanker. 1871 ansøgte han nemlig selv Ministeriet om at maatte komme til Danmark for at uddannes til Præst, og 17/5 1872 tillod Ministeriet ham det[1]). Meningen var, at han efter et Aars Uddannelse skulde ordineres og atter udsendes. Men for det første kom han ikke til Danmark før i November Maaned, og for det andet lagde Sygdom Hindringer i Vejen for Sagens saa hurtige Gennemførelse.

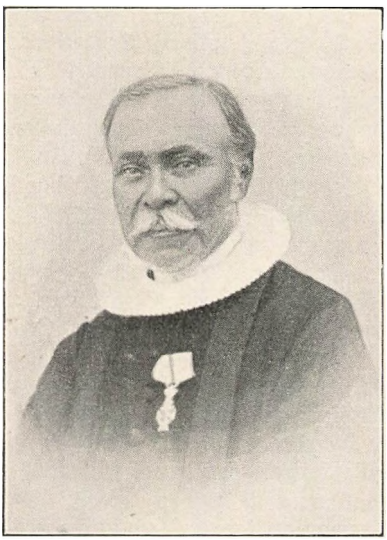

Tobias Mørch.

Ved hans Hjemkomst tog Missionsselskabets Formand, Dr. *Kalkar,* sig af ham og præsenterede ham for hans vordende Lærere, Pastor *D. C. Prior* og Pastor *N. J. J. Lund,* daværende Kateket ved Trinitatis Kirke. Hos disse læste han Ny Testamente med Indledning og Palæstinas Geografi, udvalgte Stykker af Gl. Testamente (Genesis, Exodus, Ruths Bog, en Del af Salmerne, Jobs Bog samt Profeterne Esaias, Jonas, Sakarias og Malakias), en større Bibelhistorie, Kirkehistorie og Missionshistorie i

[1]) Til hans Familie i Upernivik skulde der aarlig udbetales 280 Rd. under hans Fraværelse.

store Træk, Balslevs Katekismus med Tilføjelser og hele den augs- Upernivik.
burgske Konfession — alt paa Dansk. Den mundtlige Undervisning ledsagedes af skriftlige Øvelser. I Vinteren 1873 blev han angrebet af Mæslinger, som tog saa stærkt paa ham, at han for at komme til Kræfter $^{10}/_{5}$ 1873 fik Tilladelse til at gøre en Rejse til Upernivik. Om Efteraaret vendte han tilbage til Danmark, ledsaget af sin Familie. Efter en Undervisningstid af 14 Maaneder aflagde han en afsluttende Prøve og ordineredes $^{13}/_{5}$ 1874 af Biskop Martensen i Frue Kirke i København. Han var den første i Danmark ordinerede Grønlænder. Hans Kaldsbrev udstedtes $^{19}/_{5}$, og $^{25}/_{7}$ ankom han til Upernivik, hvor han $^{1}/_{8}$ overtog Missionariatet fra sin Formand. Hans Titel var ikke Missionær, men Præst[1]), og hans Stilling var ganske selvstændig, dog skulde han i Tvivlstilfælde raadføre sig med Missionæren i Jakobshavn, der tillige anmodedes om, hvis Lejlighed gaves, at aflægge et Besøg i Upernivik. — Mørchs Begyndelsesgage var 550 Rdl., og der bevilgedes ham et Laan til at bygge Hus for, da han mente, at Uperniviks Præstebolig vilde blive for stor og dyr at opvarme. —

Pastor Mørch udførte gennem en lang Aarrække et støt og trofast Arbejde i Upernivik. Med Kateketerne — hvoraf han selv uddannede mange — og deres Arbejde i de smaa Menigheder og Skoler førte han et hyppigt og omhyggeligt Tilsyn. I 1875 optraadte der ved Distriktets nordligste Udsted en ung forført Pige, som udgav sig for en ny Jomfru Maria og sit Barn for en Inkarnation af Frelseren. Hun rev mange med sig i sit sværmeriske Bedrag, optraadte som Profetinde og sendte sine og „Barnets" Læresætninger og Befalinger, iklædt bibelske Talemaader, rundt omkring, bl. a. ogsaa til Præsten. Befalingerne gik nærmest ud paa at skaffe hende Forsørgelse paa offentlig Bekostning. Mørch rejste straks derop, og ved den kristelige, besindige og forstandige Maade, hvorpaa han optraadte i denne vanskelige og forargelige Sag, lykkedes det ham meget hurtigt at standse Bevægelsen, faa Pigen til at tilstaa Bedrageriet og bringe hendes Tilhængeres oprørte Gemytter til at falde til Ro. Baade Biskop Martensen og Ministeriet ydede ham stor Anerkendelse for hans Optræden i denne Sag. — Ogsaa for den lille vekslende danske Menighed ved Kolonien udførte han trofast Præstetjeneste gennem de mange Aar. —

Pastor Mørch fik ogsaa Tid til at bøde lidt paa Ũmánaqs præsteløse Tilstand. Vel kunde han i 1875 paa Grund af slette Isforhold ikke, som Missionær Th. Sørensen havde bedt ham om, komme derned, men Aaret efter berejste han hele Ũmánaqs Distrikt paa Slæde om Vinteren. —

Mørchs Stilling ved Upernivik var meget ensom og isoleret.

1) Herved markeredes altsaa, at »Missionær« om de danske Præster var at forstaa i Betydning: Udsendinge. Taget i den almindelige Betydning vilde Titlen jo ellers ogsaa være falsk; der var jo ikke længer Hedninger i det koloniserede Grønland.

Upernivik. Mange Aar ad Gangen saa han ikke nogen Kollega, men var henvist til udelukkende skriftlig Tankeudveksling. Det var ham derfor baade en Glæde og en stor Støtte og Opmuntring, at han i 1879 fik Besøg af Miss. Chr. Rasmussen[1]) og var til Alters hos ham. De berejste i Forening en Del af Missionariatet. Da han baade selv ønskede det, og Ministeriet ansaa det for hensigtsmæssigt for en Tid at skaffe ham lettere Adgang til Samvær med danske Præstebrødre, flyttede han 1881—87 til Diskobugten, hvor han virkede ved Jakobshavn og Egedesminde. $^{15}/_{3}$ 1887 flyttede Ministeriet ham tilbage til Upernivik. $^{1}/_{10}$ 1908 entledigedes han. $^{5}/_{4}$ 1895 var han bleven udnævnt til Dannebrogsmand. — Han døde $^{6}/_{9}$ 1916 efter i 1914 til sin store Glæde at have deltaget i et stort Præstekonvent i Upernivik — for første og sidste Gang i sit Liv.

I Mørchs sidste Præstetid havde han til ordineret Medhjælper:
1905—08: Knud Balle (se nedenfor Nr. 12).

11. 1881—86: Kristian Peter Kristensen.

F. Bolderslev ved Aabenraa $^{30}/_{8}$ 1851. Søn af Grdj. Kristen K. og Lene Kjestine Hansen, stud. 1872, cand. th. $^{19}/_{6}$ 1876 (h$_1$), Miss. Jakobshavn $^{20}/_{1}$ 1877, ord. $^{24}/_{1}$. 1879 forflyttedes han til Egedesminde, † Kbh. $^{22}/_{12}$ 1886. ~ Førslev $^{5}/_{6}$ 1877 *Lovise Frederikke Andersen,* f. Arløse $^{6}/_{11}$ 1858. Dt. af Lærer Jens Peter A. og Edele Dorthea Maria Rudolph. Bor i Næstved.

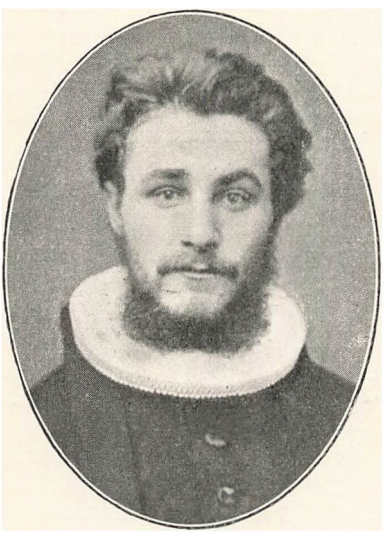

Kristian Peter Kristensen.

25. Juli 1881 overtog han Missionariatet fra Pastor Mørch. Ved hans Ankomst maatte Præsteboligen atter undergaa en større Reparation, inden han kunde flytte ind i den. —

Straks ved Missionær Kristensens Ankomst til Upernivik slog Forskellen paa de Menigheder, han kom fra, og den han kom til, ham saa stærkt, at han i sin første Indberetning udtalte sig meget mistrøstigt om dens aandelige Tilstand. Men efterhaanden som han lærte Forholdene bedre at kende og forstod, at man ved Bedømmelsen heraf ikke uden videre kunne pa-

[1]) Det var i flere Aar paa Tale, at Lektor i Grønlandsk, Spr. H. F. Jørgensen, skulde foretage en Visitatsrejse til Nordgrønland. Da dette stødte paa Vanskeligheder, anmodede Ministeriet omsider Rasmussen om at rejse til Upernivik og foretage en Slags Visitats.

ralelisere de til saa forskellig Tid kristnede Befolkninger, udtalte han sig forhaabningsfuldere og kunde ogsaa melde om adskillige Lyspunkter, saaledes f. Eks. Kateketernes gennemgaaende nidkære Arbejde. Upernivik.

Anm. En af de Ting, som stødte Missionær Kristensen, var, at de fleste Børn døbtes uden Efternavn, ligesom de Voksne for det meste heller intet havde. Han fik derfor 1882 Ministeriets Tilladelse til for Fremtiden at døbe alle Børn med et efter Faderens Fornavn dannet Efternavn.

Hverken Missionær Kristensen eller hans Familie taalte Upernivik's haarde Klima. Allerede i 1882 søgte han Forflyttelse af Helbredsgrunde, der var saa vægtige, at Ministeriet straks gjorde sig alle mulige Anstrængelser for at skaffe ham en Afløser. Da det ikke lykkedes, anmodede man Kateket Elias Petersen[1]) ved Sukkertoppen om at rejse til Upernivik for 2 Aar, hvoraf han skulde være det første sammen med Kristensen og det følgende med hans med Forholdene ukendte Eftermand. Petersen var villig dertil, men der kunde ikke skaffes ham Kahytslejlighed i 1883, saa han kom der først Aaret efter. Ministeriet maatte derfor i 1884 bede Kristensen om at blive et Aar til, hvad han ogsaa gjorde, uagtet hans Helbred blev bestandig slettere. Uden at tage Hensyn hertil vedblev han dog ivrigt at foretage Rejser rundt i Distriktet baade Sommer og Vinter. Men han udtalte tillige, at han i hvert Fald vilde hjem paa Permission i 1885. Det blev ogsaa bevilget, men man havde endnu ingen Afløser og maatte derfor bestemme sig til at lade Missionariatet bestyre af Overkateket E. Petersen. Men under disse Omstændigheder vilde Missionær Kristensen ikke forlade sin Post, han nøjedes med at sende sine Børn hjem og blev selv med sin Hustru endnu et Aar. 1886 tvang hans Helbred ham imidlertid til at hjemgaa, uagtet Forholdene endnu var uforandrede med Hensyn til Afløsning. Han overgav Missionariatet til Elias Petersen $^{25}/_{8}$ 1886 og hjemgik med Briggen „Peru".

Saaledes viste Missionær Lassen sig som en troværdig Spaamand, da han i 1788 udtalte, at det i Almindelighed ikke vilde være muligt for en (uden for Grønland født) Missionær at udholde Forholdene ved Upernivik mere end en kortere Tid. Alle søgte de derfra efter ganske kort Tids Forløb. Kun 3 holdt ud i 8 Aar, og af disse kostede det den ene Livet og den anden hans Hustru og 3 Børn. Hvad det har kostet de andre af Savn og Lidelser, er ikke til at opgøre. —

Det var ikke Missionær Kristensens Agt at kvittere Grønland for stedse, men kort efter Hjemkomsten paadrog han sig paa en Rejse til Sønderjylland en Lungebetændelse og døde. —

1886—87 var Upernivik atter uden Præst. Det bestyredes i den Tid af Overkateket *Elias Petersen,* som forøvrigt befandt sig saa

[1]) Havde været 2 Aar i Danmark; ordineredes $^{17}/_{6}$ 1902 i Godthaab.

Upernivik. ilde deroppe, at han kun ugærne gik ind paa Forlængelse af de af ham paatagne 2 Aar. Hans Løn som Bestyrer af Missionariatet var 500 Kr. og 20 Tdr. Kul samt Godtgørelse for Rejser. — Ved Pastor Mørchs Tilbagekomst flyttedes Petersen tilbage til Sukkertoppen, hvor han siden har virket, fra 1902 som ordineret Præst, Medhjælper hos Førstepræsten i Holstensborgs Præstegæld, hvortil Sukkertoppen er Anneks. —

12. 1908—10: Knud Balle.

F. Godthaab $^{28}/_{7}$ 1877, Søn af Seminarieforst. N. E. Balle (se Jakobshavn Nr. 19a) og Kathrine Justine Juliane Fleischer; kom til Danmark 16 Aar gl., Stud. 1897, grønl. Alumnus 1900, cand. theol. $^{22}/_{1}$ 1904 (h$_1$), udn. $^{18}/_{5}$ 1905 til ord. Medhj. Upernivik og ord. $^{31}/_{5}$. Udnævntes til Førstepræst smstds. fra $^{1}/_{8}$ 1908, † $^{24}/_{7}$ 1928 i Godthaab. ~ 1) Viborg $^{17}/_{5}$ 1905 *Esther Helweg-Larsen,* f. Kbh. $^{20}/_{3}$ 1881, † Upernivik $^{21}/_{3}$ 1906. Dt. af Stiftsprovst Vilh. Ludv. H.-L. og Thyra Lorentzen. ~ 2) Christianssted, St. Croix $^{27}/_{3}$ 1912 *Anna Budtz-Jørgensen,* f. Kbh. $^{15}/_{4}$ 1878. Dt. af Fabrikant Otto B. J. og Karen Maria Mikkelsen. Bor i Hellerup.

1910 skulde Pastor Balle have været hjem paa Permission, men da Forholdene krævede det, blev han ved Godthaab et Aar og kom først til Danmark i Maj 1911. — $^{23}/_{7}$ 1912 udnævntes han til Provst for Grønland og kom saaledes ikke tilbage til Upernivik, men boede først i Egedesminde og siden (fra 1926) i Godthaab. entl. som Provst $^{25}/_{8}$ 1918. R. af Db. $^{14}/_{7}$ 1921. — Har bl. a. udgivet (Godthaab 1910): kristumiup qilangmut avqusinékut ingerdlanera (ɔ: Bunyans „Pilgrims progress" I-II). — Provst K. Balle fik en velsignet Gærning i Grønland og blev meget afholdt overalt i den grønlandske Kirke. Menigheden i Egedesminde har bekostet et Maleri af ham ophængt i Kirken, og paa hans Grav i Godthaab er rejst en Mindesten, hvortil Bidrag er ydet fra hele Grønland.

Knud Balle.

Under Provst Balles Fraværelse bestyredes Uperniviks Præstegæld af præsteviet Overkateket *Karl Johan Pavia Chemnitz* (nu i Lichtenau). Han udnævntes $^{26}/_{7}$ 1912 til Førstepræst, men forflyttedes 1913 til Egedesminde som

Upernivik

Medhjælper hos Provsten. Indtil videre bestyredes da Præstegældet af Pastor emer. *T. Mørch,* bistaaet af Missionspræst ved Kap York *Gustav Olsen* (se nedenfor), som paa Grund af Proviant- og Kulmangel midlertidig maatte flytte til Upernivik, hvortil han med Familie ankom paa Slæde over den tilfrosne Melvillebugt i Januar 1914.

Hans Christian Rossen.

13. 1914—17: Hans Christian Rossen.

F. Ødis $^{24}/_{2}$ 1885. Søn af Grdj. Jes Hansen R. og Thrienke Jørgensen Køcks, Stud. Kolding 1904, cand. theol. $^{24}/_{1}$ 1910 (h$_1$); grønl. Alumnus 1908, præsteviet Medhj. Godthaab $^{10}/_{6}$ 1910, ord. $^{14}/_{6}$, Distriktspræst Ritenbenk $^{7}/_{6}$ 1911, Førstepræst $^{21}/_{7}$ 1914, † Upernivik $^{17}/_{2}$ 1917. ~ Særslev $^{16}/_{6}$ 1910 *Martha Margrethe Petersen,* f. Askeby $^{4}/_{12}$ 1885. Dt. af Grdj. Rasmus P. og Hustru Maria Rasmine Petersen. Bor i Kbh.

Pastor Rossen har udgivet en Lærebog i Dansk for Grønlændere (trykt i Godthaab) og offentliggjort en Række Artikler om grønl. Forhold i danske Dag- og Ugeblade.

Gustav Olsen.

Præst ved Upernivik er fra

14. 1917: Gustav Karl Eli Olsen.

F. Holsteinsborg $^{27}/_{12}$ 1878. Søn af Overkateket, Dbm. Thomas Kristoffer Samuel Olsen, Seminarist Godthaab 1901, Kateket flere Steder i Sydgrønland, Overkateket i Jakobshavn 1907, Missionspræst Kap York 1909, ord. $^{20}/_{7}$ i Jakobshavn. ~ Godthaab $^{27}/_{5}$ 1900 *Ane Sophie Karen Berthelsen,* f. Godthaab $^{7}/_{2}$ 1882. Dt. af Overkateket, Dbm. Rasmus Storm Josva Berthel B. og 3. Hustru Sara Gjertrud Louise Poulsen.

Upernivik. Det kan ikke nægtes, at det paa mange Maader mærkes, at Upernivik's Præstegæld er det sidst koloniserede af de danske Koloniomraader paa Grønland.

Rester af Hedenskabet kunde til for faa Aar siden — og kan vel endnu — findes især paa de afsides Pladser i Distriktets nordligste Del. Overtroen florerer mere end noget andet Sted i Grønland, og Betragtning af Kristendommen som en Forsikringsanstalt mod Tilværelsens onde Magter og af dens Skikke og af Ting henhørende til Gudsdyrkelsen som Fetischer og Amuletter er ret almindelig. Ogsaa rent kulturelt set staar Upernivik's Distrikt tilbage for det øvrige Grønland. Dette kan ikke forundre, naar det erindres, at Befolkningen er kristnet et Par Menneskealdre senere end noget af de andre Distrikters, og at adskillige endnu levendes Forældre var Hedninger. — Imidlertid er det bleven bedre i de sidste Aaringer, og det er at haabe, at de kristelige og folkelige Vækkelser, som i de sidste Aartier er gaaet hen over Grønland, ogsaa vil naa Upernivik og gøre det gamle nyt. Naar dette med Guds Bistand sker, vil det faa Betydning ogsaa for den tilgrænsende Polareskimostamme mod Nord, blandt hvilken findes de sidste Hedninger i Grønland.

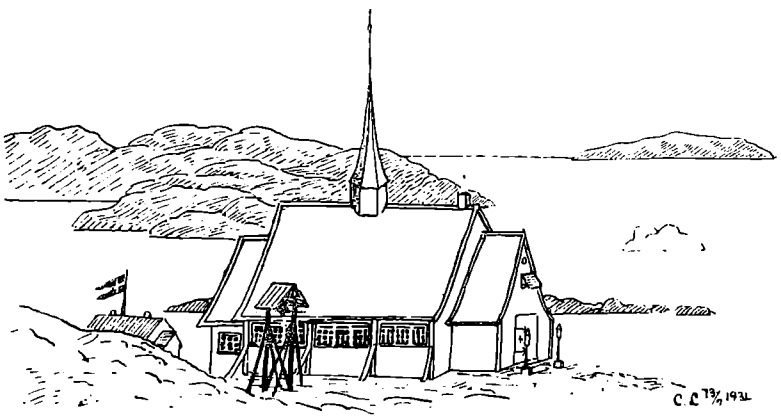

Upernivik's nye Kirke.

II. MISSIONÆRER OG PRÆSTER I ŨMÁNAQ

Ũmánaqs Kolonidistrikt og Præstegæld ligger paa ca. 71° n. Br. i og omkring den store Bugt, der skærer sig ind i Vestgrønland mellem den nogle og tyve Mil lange Nûgssuaq-Halvø mod Syd, der adskiller Distriktet fra Diskobugten, og Halvøen Svartenhuk mod Nord, der adskiller det fra Uperniviks Distrikt. Denne Bugt kaldtes oprindelig med det besynderlige Navn „Stikkende Iacobs Bugt", senere tillige „Nordost Bugten". Distriktet, der altid paa Grund af sine udmærkede Erhvervsforhold –– Bugten er som Regel fast islagt og kan befares med Hundeslæde 6—7 Maaneder af Aaret — har været forholdsvis godt befolket, har nu en Befolkning paa 15-1600 Mennesker.

I Skrivelse af 23. April 1757 udgik til Købmand *Dalager* i Ritenbenk flg. Ordre: „I Fald Lejligheden det tillader, seer vi meget gierne, at forbemeldte Egn (ɔ: Ũmánaq-Bugten) nøye vorder recognosceret imedens Skibet endnu paa Havnen er beliggende |: om det ey allerede tilforn ved Handels Togterne er skeed :| men skulde Tiiden uden Skibets Ophold ikke tillade det, maae I tillige med Assistent *Brun,* saa snart Skibet til Hjemreisen er expederet, foretage en Reyse didhen for at udsøge en bequem Plads."

Aaret efter „plantedes" det nye Etablissement yderst paa Nûgssuaq-Halvøen og fik Navnet *„Colonie Nordsoack",* men Ulemperne ved denne Anbringelse i det yderste Hjørne af det vældige Distrikt viste sig snart, hvortil kom „mange haarde og slemme Fataliteter og mindre Uheld formedelst den fast utaalelige og stærke Clima, som paa dette Sted gemeenlig med idelig stormende Veirlig indfalder". Den første Vinter var alle Kolonisterne syge, og 3 Mand døde. 1760 gaves derfor Ordre til „nøye og med Fliid at recognoscere Stickende Iacobsbugt" for at finde et mere passende Sted, og „Ommenach Øen", der laa meget centralt i Bugten, blev udset til Koloniens endelige Plads.

Herhen flyttedes Etablissementet i Løbet af de følgende Aar, 1763 var Flytningen fuldbyrdet, og dette havde straks „en temmelig Forbedring af Handelen" til Følge. Kolonien beholdt sit grønlandske Navn efter det mægtige Fjæld, der paa den lille Ø hæver sig som lige op af Havet til 3-4000 Fods Højde og kan ses viden om; Ũmánaq betyder: det hjerteformede, hvortil rigtignok er at be-

Ũmánaq. mærke, at Grønlænderne her sammenligner med et Hjerte med Spidsen opad.

Kolonien er anlagt og senere flyttet af Købmand, Løjtnant *Johan Henrik Bruun,* f. 1733, † 1796. Han udnævntes $^{14}/_{4}$ 1758 og hjemgik i Sommeren 1770. Denne Købmand *Bruun* maa betragtes som et Særsyn, efter som han i en Tid, hvor det var almindelig Sport blandt Handelens Betjente at rakke ned paa og lægge saa mange Hindringer som muligt i Vejen for Missionen og Missionærerne, optraadte i høj Grad venligsindet, forstaaende og hjælpende overfor dem. Missionær *Gill* kalder ham „et godt og ærligt Menneske", og Missionær *Sverdrup* ved Jakobshavn indberetter $^{26}/_{8}$ 1771, at *Bruun* ved sin Hjemrejse sendte ham 15 Rd. „med Begiæring, at de maatte uddeles til

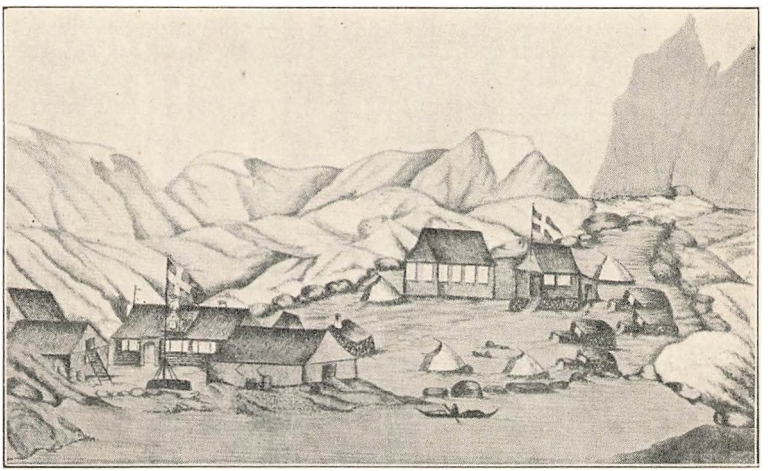

Kolonien Ũmánaq ca. 1800.

fattige af Missionens Grønlændere." *Sverdrup* kalder dette „en priisværdig Giærning, som jeg endnu ikke har hørt Exempel paa af det Slags Betientere." Hvad det har betydet for Missionæren og hans Gerning blandt Hedningerne og senere i den unge Menighed i den første, vanskeligste Tid at have en saadan Mand ved sin Side, kan man let forstaa.

Efter sin Hjemkomst blev Købmand *Bruun* senere Pakhusforvalter ved den kgl. grønlandske Handel. —

Til at begynde med har Missionær og Kateket boet i samme Hus som Handelens Folk og haft fælles Husholdning med dem, hvad der næppe har voldet Vanskeligheder i Købmand *Bruuns* Tid. Senere fik de hver sin Husholdning, da Fællesskabet ikke mere gik saa godt. Selvstændig Missionærbolig fik Ũmánaq først adskillige Aar efter, og Kirke endnu langt senere.

Jelmøe, Rkp., Juelsminde.
Jespersen, J., Sp., Rø.
Jørgensen, Sp., Rønnebæk.
Lam, L., c. theol., Børkop.
Lorenzen, Valgmpr., S. Næraa.
Lunds Universitetsbibliotek.
Munck, Provst, Ordrup.
Neergaard, Museumsinsp., Nationalmusæet.
Nielsen, E., Førstepr., Grønland.
Nielsen, V., Rkp., Rønne.
Nordborg Bibliotek.
Noring, Sp., Brønderslev.
Nørskov-Jensen, Gaardejer, Mavsing.
Oisen, O., pens. Stationsforst., Hjørring.
Olsen, V., Sp., Græse.
Pedersen, Gaardejer, Stabrand.
Petersen, Sp., Allinge.
Philipsen, Sp., Nakskov.
Poulsen, Lærer, Løvskal.
Richter, Forlagsboghandler, Knabrostræde 12, Kbhvn.
Rischel, Sp., Kullerup.
Roelsgaard, Kkp., Horsens.
Rohde, Provst, Klemensker.
Rydder, Rkp., Horsens.
Scheel, Fru Sagfører, Holbæk.
Schiøth, Redaktør, Farum.
Schmidt, Frk. Lærerinde, Baldersgade 2, Kbhvn.
Schou, Frk., Holsteinsg. 26, Kbhvn.
Schultz, Boghandler, Aalborg.
Schülein, Sp., Ø. Højst.
Skibsted, Sp., Ourø.
Skovgaard-Petersen, Sp., Emmelev.
Svendborg Amtsbibliotek.
Svendsen, H. Gade, Bogh.medhj., Købmagerg. 16.
Sørensen, G. Berg, Rkp., Bisserup.
Troensegaard, Dampmøller, Jacobys Allé 21.
Valeur, Enkefru, Høyrupsallé 7, Hellerup.
Viborg Centralbibliotek.
Voldum, Sp., Andst.
Wegener, Sp., Skibet.
With, Rkp., Østerbrog. 68, Kbh. Ø.

Nytaar 1930	352	Medlemmer
Afgang	9	—
	343	Medlemmer
Tilgang	76	—
Nytaar 1931	419	Medlemmer

Regnskab for 1929.

Ved Forlagsboghandler *O. Lohse*, København.

Indtægt:		*Udgift:*	
Medlemsbidrag fra 323 Medlemmer à 5 Kr.	1615 00	Trykning af 600 1. Hefte (6 Ark)	688 00
Underskud at overføre til 1930	83 83	Papir til do.	98 00
		Heftning	38 90
		Klichéer	86 00
		Korrekturrettelser	151 00
		Pastor Nedergaard f. Trykksager og Porto	32 00
		Udlæg til Porto	12 53
		Pastor Sommer f. Stempel og Porto	14 00
		Provst Christensen f. 1 Billede	5 50
		Gammeltoft-H. f. Porto	5 00
		Pastor Sommer f. Porto	10 50
		Trykning af 600 2. H. (3 Ark)	399 00
		Klichéer	38 50
		Omslag	57 00
		Heftning	21 00
		Porto f. 2. H.	41 90
Kr.	1698 83	Kr.	1698 83

Præstehistoriske Samlinger. 4. Hefte.

Indhold: August F. Schmidt: Folkemindeindsamlingens Bidrag til Præsternes og Kirkeforholdenes Historie. Aage Dahl: Et fattigt Præstehjem. Otto Sommer: Præstehistoriske Data. Bilag: Aage Dahl: Sønderjyllands Bispehistorie. Ark III-IV.

Undertegnede indmelder mig herved i

„Selskabet for Danmarks Præstehistorie"

Aarskontingent 5 Kr.

Navn: .....

Stilling: .....

Adresse: .....

Sendes som Tryksag til Stud. theol. O. Gammeltoft-Hansen, Valdemarsgade 47, Kbhvn. V.

MISSIONSTRYKKERIET KØBENHAVN V